

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

**FILM NIKOLAJE LEBEDĚVA „LEGENDA Č. 17“:
VYTVÁŘENÍ MÝTU**

**NIKOLAI LEBEDEV'S FILM LEGEND №17: CREATION OF
THE MYTH**

VYPRACOVALA: Jarmila Buriánková

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Jekatěrina Mikešová, Ph.D.

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci 11. 4. 2016

podpis

Děkuji Mgr. Jekatěrině Mikešové, Ph.D. za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské práce poskytla.

podpis

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 Mýtus a další užité pojmy.....	8
1.1 Mýtus.....	8
1.1.1 Obecný význam pojmu mýtus.....	8
1.1.2 Mýtus podle Rolanda Barthese	10
1.1.3 Dělení mýtů.....	12
1.1.4 Mýtus a sport.....	15
1.2 Podstata mýtu, vytváření obrazu hrdiny.....	16
1.3 Ideologie, hrdina, legenda, vzor chování, morální normy.....	17
1.3.1 Ideologie.....	17
1.3.2 Hrdina.....	18
1.3.3 Legenda.....	19
1.3.4 Vzor chování	20
1.3.5 Morálka, morální normy	20
2 Okolnosti vzniku filmu	22
2.1 Zobrazování sportu v médiích.....	22
2.2 Sport v hraném filmu.....	24
2.3 Děj filmu, Valerij Charlamov.....	25
2.3.1 Stručný děj filmu.....	25
2.3.2 Valerij Charlamov – krátká biografie	25
2.3.3 Série století.....	26
2.4 Paralela: doba ve filmu a současnost, Východ versus Západ.....	27
2.5 Důvody vzniku tohoto filmu v současnosti	28
2.6 Recenze a kritika filmu, promítání filmu	30

3	Interpretace filmu.....	32
3.1	Hrdina filmu – charakter, vztahy, hodnoty, zásluhy	32
3.1.1	Valerij Charlamov jako hlavní postava filmu	32
3.1.2	Vztahy Charlamova s kolegy a rodinou	33
3.2	Trenér Tarasov a vztah k Charlamovovi	34
3.3	Vytváření mýtu ve filmu, strategie.....	36
	ZÁVĚR	39
	РЕЗЮМЕ.....	41
	KNIŽNÍ ZDROJE.....	46
	INTERNETOVÉ ZDROJE.....	48
	SEZNAM ZKRATEK	50
	SEZNAM PŘÍLOH	50

ÚVOD

Přestože může být sport podceňován a chápán pouze jako jakýsi druh zábavy, má naopak v dnešní době velký význam, ať už z hlediska kulturního, ekonomického, či částečně i politického. Sport hraje v současné společnosti důležitou roli, což ukazuje i to, jak často se mu věnují média samotná. Má svou rubriku, dostává se stále častěji na titulní stránky novin a do hlavních zpráv v televizi, tedy do média jednoznačně nejsledovanějšího.

Sport se stává častým pojmem jak v každodenním životě, tak v odborné literatuře. Jeho původní význam se v dnešní době poněkud změnil. V dávných dobách byl sport ztělesněním takových hodnot, jako jsou zdraví a krása, oslavou pohybu a lidských výkonů. Dnes se sport stává srovnáváním či bojem nejen jednotlivých sportovců, ale spíše vědeckých pracovníků, celých států, ideologií, je stále více komercializován a objevují se i jeho stinné stránky – korupce, doping, násilí fanoušků a další. O sportovcích a sportovních událostech bylo natočeno mnoho filmů, ať už dokumentárních či hraných. Popularita sportu spočívá nejen ve spojení sportu a národní identity, ale právě tato kombinace je pro média tím, co prodává nejvíce. Lidé chtějí slavit úspěchy spolu se sportovci, vše se svými hrdiny prožívat, a právě to jim média umožňují. Hokej je sportem ve světě velice oblíbeným, přitahuje velkou pozornost a osudy hokejistů jsou zajímavé nejen pro „skalní fanoušky“, ale i pro celou veřejnost. Hokejové téma může být přitažlivé i pro filmové tvůrce, neboť nabízí mnoho možností, jak osudy hokejistů, týmů, ale i celých zemí zpracovat.

Jak prozrazuje název této práce, její hlavní část se zabývá vytvářením mýtu v současné době na příkladu snímku Nikolaje Lebeděva z roku 2013 „Legenda 17“, někdy nazývaného jako „Legenda č. 17“. Už samotné pojmenování filmu s sebou přináší mnoho otázek. Jednou z nich je i to, z jakého důvodu v něm bylo užito právě slova legenda. V práci se zaměříme mimo jiné i na toto označení, neboť jeho použití v názvu filmu naznačuje, že snímek může být spojen s mýty. Přestože nelze pojmy mýtus a legenda chápat jako pojmy totožné, mohou spolu souviset. Název filmu také napovídá, že bude vytvářena legenda z konkrétního člověka, neboť dres s číslem 17 nosil sovětský hokejista Valerij Charlamov. Chtěli bychom proto analyzovat nejen film samotný, ale především se

na něj zaměřit z pohledu vytváření legendy z člověka. Zajímá nás zvláště to, zda a jak je jeho obraz mytologizován. Proto bychom se chtěli zaměřit nejen na snímek, ale například i na život hokejisty, okolnosti vzniku filmu. Kinematografie bývá spojená také se společenskými událostmi a historií. Velice podstatnou částí práce je i to, jak se ve filmu prezentuje samotné Rusko, tedy jeho země původu, a proč si jako svého zástupce vybralo právě hokejistu z dob Sovětského svazu. Dále si musíme položit otázku, jakým divákům je film určen, na koho je legenda zaměřena. Částečně se zabýváme i děním ve světě hokeje, protože i ten je nedílnou součástí „Legendy 17“.

Cílem této práce je popsat mechanismy vytváření mýtů kolem člověka, které probíhají v současné době na příkladu filmové tvorby, kde je jeho obraz mytologizován. Zvolili jsme snímek *Legenda 17*, ve kterém je slovo legenda přímo částí titulu.

Jako metodika pro napsání této bakalářské práce byly zvoleny syntéza, částečně pozorování a především také analýza. K vypracování práce nám pomohou také následující úkoly. V první řadě je to uvedení čtenáře do problematiky pojmu mýtus, neboť je pojmem mnohovýznamovým, lze se na něj zaměřit z pohledu několika oborů. Poté bude vhodné seznámit čtenáře s filmem a skutečnostmi okolo něj. Určitě bychom neměli opomenout ani charakteristiku období, které film zobrazuje. V poslední části bychom se chtěli zaměřit na samotnou analýzu snímku „*Legenda 17*“, hledání mytologických prvků a pozorování postupů vytváření mýtu v něm, tedy to, jak vznikají mýty v současné době.

Bakalářská práce bude obsahovat část teoretickou, tedy část, kde se budeme zabývat samotným pojmem mýtus a definováním jiných dále užitých pojmů, a část praktickou, zabývající se samotným filmem a jeho analýzou. Zvláštní pozornost věnujeme samotnému hrdinovi filmu, nejprve sestavením krátkého životopisu Valerije Charlamova, později pozorováním a analýzou jeho vlastností jako filmové postavy.

Jako hlavní zdroje informací, z nichž budeme čerpat, poslouží doporučená literatura, film „*Legenda 17*“ a jeho oficiální webová stránka, internetové články a recenze a česká a ruská internetová filmová databáze.

1 Mýtus a další užité pojmy

V této kapitole věnujeme pozornost různým definicím mýtu a dále jeho podstatě. Část kapitoly popisuje, jak se v mýtech vytváří obraz hrdiny. Dále jsou vysvětleny některé další pojmy užité v práci.

1.1 Mýtus

Mýtus je interdisciplinárním pojmem, lze k němu přistupovat z pohledu filozofického, teologického, historického a literárního. Má mnoho významů, objevuje se jak v literární vědě, tak například v sociologii. Jeden z významů je často označován jako „mýtus klasický“. Ten si spojujeme především s antikou, ale toto chápání není úplně přesné. Klasický m. se může objevovat ve všech kulturách a je chápán jako „příběh či legenda fungující jako symbolický průvodce nebo mapa významu a smyslu v rámci nějakého řádu.“¹

Mnohem mladší je potom význam pojmu mýtus tak, jak ho popisuje francouzský sémiotik Roland Barthes. V některých pramenech proto můžeme najít označení „mýtus barthesovský“. Pro tuto práci je podstatný především druhý z významů, přesto je důležité chápat i první z nich, neboť právě z něj Barthes vychází.

1.1.1 Obecný význam pojmu mýtus

Začněme tedy tím, jak je pojem mýtus definován v literární vědě. Tam bývá mýtus vysvětlen takto: „Mýtus (řec. mýthos: vyprávění, bajka, sága; lat. mythus), pod pojmem m. chápeme většinou ústně tradovaná vyprávění, která slouží předvědeckým vysvětlením a popisům a odehrávají se větš. na pozadí kosmického nebo nadpřirozeného rámce, k němuž se vztahují. Tradice mýtů nalezneme před. u vyspělých antických kultur a tzv. přírodních národů.“²

¹ BARKER, Chris. 2006. *Slovník kulturních studií*. Vyd. 1. Přeložil Michal Pospíšil. Praha: Portál, s. 127. ISBN 80-7367-099-d2.

² NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ (eds.). *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy*. Vyd. 1. Brno: Host, 2006. s. 534-535. ISBN 80-7294-170-4.

Další ze slovníků tuto definici rozvádí a uvádí i dělení mýtů. Mýtus je tedy „v archaických společenstvích kolektivní vyprávění, které odpovídalo na základní otázky povahy uspořádání světa a lidského pobytu v něm. – Z hlediska žánrových variant můžeme odlišit m. (1) kosmogonický, jenž vypráví o vzniku kosmu/světa; (2) teogonický, popisující zrození či původ bohů; (3) etiologický, jenž vykládá příčiny, původ a podstatu různých předmětů, zvyků a jevů, a m. (4) heroický, jenž popisuje původ a založení dané kultury.“³

V antickém období vznikly různé výklady dávných mýtů: od plně realistických až po alegorické a symbolické, v běhu času potom každé z dalších období ovlivnil jeden z nich. Protože reálný pohled na svět se stal obzvláště populárním v epoše osvícenství, byly mýty této doby chápány jako vymyšlené příběhy sloužící jen k rozptýlení či zábavě. Naopak alegorické mýty se těšily oblibě v období renesance, kdy se lidé snažili vyjádřit své názory právě pomocí alegorie. Symbolickou koncepcí mýtu aktivně rozvíjeli západní filosofové, jako například Ernst Cassirer, kteří vycházeli z romantismu a jeho vnímání mýtu jako skutečného poznatku, který je ukryt v symbolech. Nejaktivnější bylo zkoumání mýtu v 2. polovině 19. století, kdy bylo možné získat mnoho etnografického materiálu, z něhož mohlo další zkoumání vycházet. Začaly vznikat různé koncepce mýtu, kdy jejich autoři vycházeli z poznatků svých oborů: religionistiky, lingvistiky, antropologie, sociologie, etnografie, psychologie a filozofie. V podstatě každá z těchto koncepcí na mýtus nahlíží svým vlastním způsobem.⁴

Mýtus je jednou z nejstarších forem vyjádření, sloužících k reflexi a pochopení okolního světa. Jako část ústní lidové slovesnosti byl jedním ze způsobů, jak vyjádřit myšlení člověka o světě a životě v něm. Mezi faktory, s nimiž je vytváření mýtu spojené, patří v první řadě jazyk, neboť právě na něm je později postaveno mytologické vyprávění.⁵

³ MÜLLER, Richard a Pavel Šidák (eds.). *Slovník novější literární teorie: glosář pojmů*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012, s. 338. ISBN 978-80-200-2048-2.

⁴ RAJKOVA, Ol'ga Anatol'jevna. *Drevnegrečeskij mif klassičeskoj epochi: sociokul'turnoe obosnovanie, sfery projavlenija i aspekty transformacii* [online]. Tomsk, 2012 [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: <http://www.dslib.net/teorja-kultury/drevnegrecheskij-mif-klassičeskoj-jepohi-sociokulturnoe-obosnovanie-sfery.html>. Disertační práce.

⁵ tamtéž

Z výše napsaného je možné vidět, že v průběhu času se význam tohoto pojmu měnil. V současnosti už pojem mýtus ztrácí původní význam z dob antických. Moderní člověk už nepotřebuje mýty k vysvětlení a pochopení reality, k tomu může využít vědu a vědecké poznatky, popřípadě může odpovědi hledat i ve své víře. Z mýtu, objasňujícího pro člověka dříve nepochopitelné skutečnosti, vysvětlujícího dění kolem něj, se v dnešní době stává spíše prostředek výchovný. Mýtus přijal tuto výchovnou, či v některých případech ideologickou roli, a jeho hlavní náplní je snaha vést člověka jednat lépe, vést ke snaze o zlepšení či k pokusům o dosažení jakéhosi ideálu.

1.1.2 Mýtus podle Rolanda Barthes

Výše uvedený obecný význam však analýze vytváření mýtu v současné společnosti příliš nevyhovuje, proto se dále zajímáme o mýty moderní, jinak také nazývané novodobé. Jedním z významných vědců zabývajících se moderními mýty byl Roland Barthes.

Roland Barthes přistupuje k analýze mýtů z jiného pohledu, jeho přístup patří k novějším přístupům k mytologii. Ve své knize *Mytologie*⁶ čtenářům představuje desítky novodobých mýtů. Ty vidí i v běžném světě, každodenním životě, například v reklamách, zábavě, filmech, sportu, ale také fotografii a jiných (neboť to vše může podle něj tvořit základ pro mytickou promluvu). Mýtus je podle něj systémem komunikace, je určitým sdělením. Další z jeho myšlenek objasňuje, že mýty dávné i mýty novodobé musí mít historický základ, protože mýtus je promluvou vytvořenou dějinami.

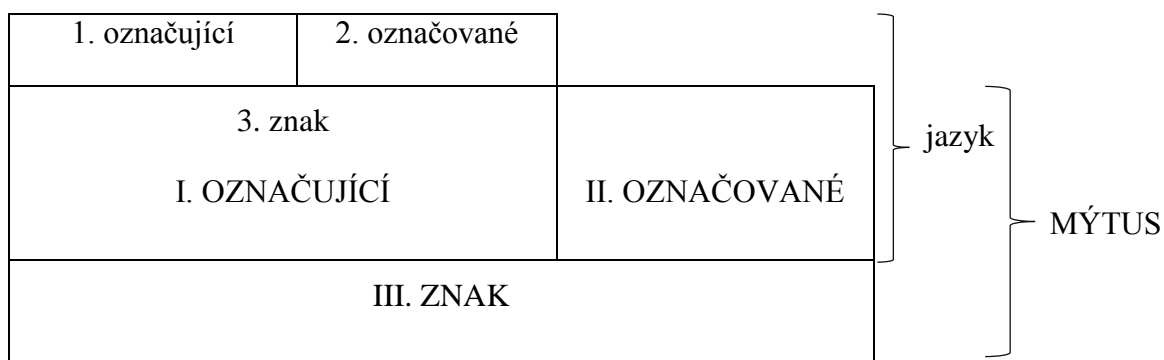
Barthes prohlašuje, že mýtem může být cokoli, vše závisí pouze na dějinném kontextu, neboť v každém období jsou vytvářeny vlastní mýty. Důležitým faktorem při tvorbě mýtů je v každé společnosti sociální třída, která má v dané době dominantní postavení. Mýty v Barthesově pojetí vlastně ani nejsou žádnými objekty, nýbrž promluvami, sděleními. Nejsou přitom definovány předmětem, který sdělují, ale způsobem, jakým daná sdělení vyslovují.

Mýty řadí Barthes do sémiologie, tedy nauky o znacích a jejich významech. Ve své práci, kde se zabývá mechanismy označování, dále navazuje na švýcarského lingvistu

⁶ BARTHES, Roland. *Mytologie*. 2. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2011, 170 s. ISBN 978-80-7363-359-2.

Ferdinanda de Saussurea, jednoho ze zakladatelů novodobé sémiotiky. Sémiotika (popřípadě sémiologie), píše Barthes: „...postuluje určitý vztah mezi dvěma členy: označujícím a označovaným. Tento vztah se váže na předměty různého řádu, a právě proto není vztahem rovnosti, nýbrž ekvivalence.“⁷ Třetím členem je potom znak. Znak je celek sdružující označující i označované. Mýtus jako sémiologický systém má podle Rolanda Barthesa tři úrovně stejně jako systém objasněný výše (tedy označující, označované a znak). Tyto systémy jsou rozdílné v tom, že mýtus je systémem sekundárním a vznikl právě na základě primárního sémiologického systému označování. To znamená, že: „Co je v primárním systému znakem (tj. celkem sdružujícím koncept a obraz), se v sekundárním systému stává prostým označujícím.“⁸

Barthesovo pojetí mýtu jako sekundárního systému lze pochopit z následujícího schématu. Vidíme, že primárním systémem je lingvistický systém znaku. Znak se skládá ze dvou složek, označujícího a označovaného. Mýtus potom z tohoto primárního sémiologického systému čerpá a znak je v podstatě přesunut o úroveň dále a, jak bylo uvedeno výše, stává se v sekundárním systému pouhým označujícím.

Obrázek 1: Mýtus, jakožto sekundární sémiologický systém dle Barthesa⁹

⁷ BARTHES, Roland. *Mytologie*. 2. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2011, s. 111. ISBN 978-80-7363-359-2.

⁸ BARTHES, Roland. *Mytologie*. 2. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2011, s. 112. ISBN 978-80-7363-359-2.

⁹ BARTHES, Roland. *Mytologie*. 2. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2011, s. 113. ISBN 978-80-7363-359-2.

1.1.3 Dělení mýtů

Kromě Rolanda Barthesa patří k vědcům 20. století zabývajícím se mýtem i několik dalších osobností. Jmenujme si alespoň rumunského filosofa a religionistu Mirceu Eliada. Ten mýtus chápe jako reálný příběh sloužící jako vzor chování.¹⁰ Mýtus, který je někdy označován jako mýtus klasický, nalézá britský vědec John Fiske, zabývající se především kulturními studii, u antických kultur, kde tyto příběhy vysvětlují určité skutečnosti a přírodní jevy.¹¹ Strukturám mýtů a vyprávění se věnoval mimo jiné i francouzský antropolog a filosof Claude Lévi-Strauss.¹²

Tito vědci jsou uznávanými odborníky a jejich díla jsou velice často citována, přesto bychom chtěli uvést autora méně známého, Davida Jana Novotného, který se i podle svých vlastních slov nepokoušel o analýzu mýtu z pohledu konkrétního vědeckého oboru, ale spíše o zamyšlení nad mýtem při uvážení poznatků z různých vědeckých disciplín. Vzniklo tak dílo¹³, které může pochopit i ten, kdo se nezabývá literární vědou či sociologií. Autor je samozřejmě ovlivněn i svým odborným zaměřením, vystudoval obor dramaturgie a scenáristika na Filmové a televizní fakultě Akademie múzických umění v Praze. Nyní působí jako pedagog na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze.¹⁴ I jeho zaměření více souvisí s naším příkladem, na kterém je moderní mýtus vytvářen, tedy s filmovou tvorbou. D. J. Novotný ve své monografii uvádí mnoho praktických příkladů i z moderní doby a třídí mýty do přehledného systému. Přestože existuje mnoho způsobů, jak se na mýtus dívat, neboť mýtus je pojmem mnohovýznamovým, vytvořil D. J. Novotný poměrně ucelený přehled, který jsme se rozhodli v práci použít.

¹⁰ ELIADE, Mircea. *Mýty, sny a mystéria*. 1. vyd. Praha: Oikoymenh, 1998. s. 13 ISBN 80-86005-63-1.

¹¹ FISKE, John. *Introduction to Communication Studies*. First edition. London and New York: Methuen, 1982, s. 93. ISBN 0-416-74560-1.

¹² LÉVI-STRAUSS, Claude. *Strukturální antropologie*. Vyd. 1. Přeložil Jindřich VACEK. Praha: Argo, 2006. 374 s. ISBN 8072037137.

¹³ poznámka 1 – zamyšlení nad pojmem mýtus v autorově monografii *Úvahy o mýtu*:

NOVOTNÝ, David Jan. *Úvahy o mýtu*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, s. 22-34. ISBN 978-80-246-2557-7.

¹⁴ Fakulta sociálních věd - prof. MgA. David Jan Novotný. *Fakulta sociálních věd - Aktuální* [online]. Praha [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://iksz.fsv.cuni.cz/IKSZFSV-345.html>

David Jan Novotný rozdělení mýtů poněkud zjednodušil do dvou typů podle jejich vzniku. První variantou jsou mýty, které vznikly jako vyprávění lidového původu, vysvětlující přírodní jevy pomocí personifikace. Mohou také zobrazovat život a činy bohů a polobohů, zvířat, ať už bájných, nebo obyčejných. Příkladem takového mýtu je antická mytologie či mytologie lidová (např. pohádky a zvířecí bajky).

Některé literární mýty vznikly díky jedincům s bohatou fantazií, kteří si je zcela vymysleli. Takovým jedincem byl například John Ronald Reuel Tolkien, který se inspiroval pohádkami a mýty z dětství a vytvořil tak prostor pro nový žánr – fantasy.

Podle Novotného je mýtus velice podobný termínu epos, neboť „v řečtině epos znamená prakticky totéž co mýtus, tedy řeč, vyprávění“¹⁵. Pro mýtus jsou velice důležité i jeho hrdinové, ať už bohové, anebo obyčejní smrtelníci, bez nich totiž mýtus nemůže existovat. Postava musí být ucelená, uvěřitelná, musí mít pochopitelné jednání a neméně důležitý je i její charakter. Charakterem se rozumí povaha neboli souhrn morálních vlastností. Postava musí být výrazná, aby byla zapamatovatelná a nezaměnitelná. Právě podle povahy postav Novotný uvádí následující druhy eposu:

- mytický epos, jehož představiteli jsou bohové a mytické postavy různých lidských uskupení a kultur;
- hrdinský epos – popisuje osudy vymyšlených lidských hrdinů pohybujících se v reálném prostředí a ve skutečném historickém období;
- historický epos, v němž jsou hrdiny skutečné historické postavy určitého národa;
- dvorský epos – vypráví o životě vysoké šlechty a postavy mohou být jak reálné, tak zcela smyšlené;
- duchovní epos vycházející z náboženských námětů;
- romantický epos s postavami fantastickými, duchy a různými zjeveními;
- fantastický epos, který je řazen k fantasy literatuře;

¹⁵ NOVOTNÝ, David Jan. *Úvahy o mýtu*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, s. 22-34. ISBN 978-80-246-2557-7.

- moderní epos – moderní román. Některé romány vycházely v tisku na pokračování a s nástupem a šířením televizního vysílání se transformovaly do televizních ság, nekonečných seriálů a telenovel.

Kromě mýtů lidových nebo vytvořených konkrétními autory existují i mýty novodobé. Těm především se budeme věnovat v části analyzující film „Legenda 17“. Mýty novodobé autor dělí na:

- mýty národní – podporující národní sebevědomí;
- mýty historické – upravující, zveličující nebo vylepšující konkrétní historické události;
- mýty politické – podporující určitou ideologii či vůdčí osobnosti;
- mýty xenofobní – vycházející ze stereotypů a klišé a podporující nenávisť vůči jiným národům;
- mýty technické a ekonomické – týkají se objevů v moderní vědě nebo podávají zkreslené informace o úspěšnosti ekonomických koncepcí;
- mýty propagandistické – jsou kombinací mýtů národních, historických, xenofobních a technických, typická je pro ně manipulace s fakty, dokumenty i s obrazem;
- mýty osobnosti – zahrnují mýty o politicích, věhlasných průmyslnících, ale v poslední době zejména o celebritách, jako jsou filmové, sportovní a jiné hvězdy.

V práci jsme se rozhodli dále používat pojem mýtus z hlediska sociologického, neboť právě tak je možné dívat se na mýty osobnosti a mýty politické. Těm se věnujeme právě při analyzování tvorby mýtů ve filmu. Důležité je také to, že nejen pojem mýtus, ale i sport můžeme zkoumat z pohledu sociologie, neboť sport je spojen s takovými pojmy, jako jsou například ideologie, patriotismus a nacionalismus. Tyto pro nás důležité pojmy jsou spojené a mají svůj význam v oboru sociologie.

Pokud bychom se drželi rozdělení podle Novotného popsaného v této části, zjistíme, že v případě vytváření mýtu ve filmu o hokejistovi se v tomto případě budeme zabývat především mýtem osobnosti, konkrétně mýtem o sportovní hvězdě (Charlamovovi). Dále bychom chtěli rozebrat, zda je možné dokázat ve snímku i přítomnost mýtu politického,

neboť film také zobrazuje nejen jedince, ale i celý ruský národní tým hrající proti západním soupeřům, a tím částečně i boj východu se západem, tedy dvou rozdílných ideologií.

1.1.4 Mýtus a sport

Slovo sport vzniklo ze staroanglického *disport* (bavit se, roznášet). To má svůj původ v latinském *disportare* (rozptylovat, bavit se). Sport má výrazný hodnotový náboj, který ústí až v životní styl. Sport dosáhl i významných funkcí politických a ideologických.¹⁶ Sport je také jedním z nejdůležitějších a nejvlivnějších kulturních fenoménů a jako takový přispívá k rekonstrukci pojmů, jako jsou identita nebo náboženství.¹⁷

Mezi vědce, kteří se zabývají studii role mýtu ve světě sportu, mediálním zpracováním sportovního dění, se řadí kulturolog Jan Děkanovský. Ten se věnuje roli sportu v dnešním globalizovaném světě, vztahem sportu a médií a dále populární kultuře, především filmu.

Podle Jana Děkanovského se bezpochyby někteří sportovci stávají známými osobnostmi a někdy se jejich sláva mění až v kult, kdy je sportovcova fyzická osoba zaměněna ikonou, která může dokonce osobu až zcela nahradit. Při takové přeměně skutečné osoby v ikonu dochází k ráznému zjednodušení. Divákovi je posléze předávána pouze tato zjednodušená verze a také média ji mohou lépe uchopit a užívat. Úspěchy sportovce, které byly základem pro tento proces, „ustupují do pozadí a případné prohry nebo i prohřešky jsou zcela opomenuty, pokud nemohou mít pro vznik a posílení ikony pozitivní dopad“.¹⁸

¹⁶ PETRUSEK, Miloslav, Alena VODÁKOVÁ a Hana MAŘÍKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, s. 1210. ISBN 8071843113.

¹⁷ CROSSON, Seán. c2013. *Sport and film* [online]. 1st ed. New York: Routledge, s. 6 [cit. 2016-02-29]. ISBN 9780203858424. Dostupné z: http://www.academia.edu/3239297/Sport_and_Film_Routledge_2013_

¹⁸ DĚKANOVSKÝ, Jan. 2008. *Sport, média a mýty: zlatí hoši, královna bílé stopy a další moderní hrdinové*. 1. vyd. Praha: Dokořán, s. 83. ISBN 9788073631314.

1.2 Podstata mýtu, vytváření obrazu hrdiny

V sociologickém slovníku můžeme najít tvrzení, že mýtus musí být alespoň částečně věrohodný a být symbolem. „V této podobě stimuluje sociální jednání, zejména skupinové, spoluvytváří vzory chování a v extrémnějších podobách ústí do kultu.“¹⁹ Moderní mýty nejsou spojené jen s něčím neskutečným, neboť, stejně jako staré mýty, jsou „dotažením reality do polohy ideálu podpořeného alespoň částečnou realizací“²⁰.

Vytváření mýtu je vždy úzce spojeno s vypravěčem, který příběh předává. Chápeme, že s každou změnou vypravěče se může měnit i úhel pohledu, ze kterého je na událost nahlíženo. Mění se podle toho, jak věci viděl a také vnímal on. Například vyprávění o hokejovém utkání zpracuje jinak fanoušek, jinak manželka, která by se místo na hokej raději dívala na svůj oblíbený pořad. Zatímco jeden bude líčit, jak byl zápas napínavý, popisovat do detailů, druhý řekne, že se tam v podstatě nic moc nestalo a že to byla nuda. Vše je tedy ovlivněno názory člověka, který události předává. Ten je schopen hlavní postavu vykreslit jako zápornou, nebo naopak jako hrdinu. Vše závisí na tom, zda některou z vlastností či událostí zdůrazní a jiné naopak jen zmíní nebo dokonce úplně zamlčí.

David Jana Novotný se ve svém díle zamýšlí nad tím, jak vlastně vznikly žánry. Snaží se také přiblížit to, jak moc se může popis jedné události (zápasu dvou lovců s medvědem) lišit. Malý kluk, který zdůrazní každý detail, z lovců udělá hrdiny, které bychom měli obdivovat za jejich statečnost. Vypráví, jak se muži snažili vyhnout nebezpečným útokům medvěda, ale přes všechny útrapy ho nakonec skolili. Potom by tedy mezi lidmi koloval příběh o velikém a nebezpečném medvědovi a nebojácných lovcích, kteří zachránili vesnici před možným napadením. Další z uváděných variant je, že by příběh sledovala dívka popisující, jak dva nafoukaní chlapi velice krutě bili medvěda, který doma měl medvědice a mláďata. Bude mít kritický nádech. Z hrdinů se tak stanou jen muži, kteří se chtějí předvádět. Jsou uváděny i další příklady, jak by mohla být historka vyprávěna, ať už

¹⁹ PETRUSEK, Miloslav, Alena VODÁKOVÁ a Hana MAŘÍKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, s. 658. ISBN 8071843113.

²⁰ PETRUSEK, Miloslav, Alena VODÁKOVÁ a Hana MAŘÍKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, s. 658. ISBN 8071843113.

jako komedie nebo tragický příběh.²¹ Na příkladech zde uvedených je možné pozorovat, že z hrdiny se může stát i „padouch“, stačí jen jiný pohled na událost.

1.3 Ideologie, hrdina, legenda, vzor chování, morální normy

Pojmy mýtus a ideologie spolu souvisí, neboť mýty se mohou stát nástroji k ovlivňování lidí, jejich idejí, názorů a zájmů. Jako jeden z příkladů lze uvést mýtus politický. Ještě více však souvisí pojem ideologie se sportem. Podle J. Děkanovského je současný vrcholový sport „svou následnou mediací ideálním nástrojem ideologických manipulací, politických prezentací a nacionalistických projevů.“²² Považujeme tedy za nezbytné objasnit i to, co značí pojem ideologie. Dále vysvětlujeme i další pojmy, které jsou pro práci důležité. Jsou to pojmy hrdina, legenda, vzor chování a morální normy, neboť souvisí s vytvářením mýtu ve filmu, a to především mýtu kolem osoby hokejisty Charlamova.

1.3.1 Ideologie

Pojem ideologie poprvé použil francouzský filozof, politik a ekonom Antoine Louis Destutt de Tracy v 18. století. Tímto způsobem neutrálně označil nově vzniklou vědeckou disciplínu.²³

Ideologii francouzští osvícenci chápou jako pojem neutrální, je pro ně procesem „tvorby fungování idejí ve společnosti“²⁴ Definicí pojmu ideologie a historickému vývoji tohoto pojmu se zabývá mnoho autorů a odborných textů.²⁵ Podle většiny z nich získal koncept

²¹ NOVOTNÝ, David Jan. *Úvahy o mýtu*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, s. 32-34. ISBN 978-80-246-2557-7.

²² DĚKANOVSKÝ, Jan. 2008. *Sport, média a mýty: zlatí hoši, královna bílé stopy a další moderní hrdinové*. 1. vyd. Praha: Dokořán, s. 99. ISBN 9788073631314.

²³ NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ (eds.). *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy*. Vyd. 1. Brno: Host, 2006. s. 331. ISBN 80-7294-170-4.

²⁴ REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, s. 82 ISBN 80-7178-926-7.

²⁵ například: Mannheim, Karl. 1923. *Ideologie und Utopie*. (česky vydáno v roce 1991 jako *Ideologie a utopie*); Larrain, Jorge. 1979. *The Concept of Ideology*.; Fiske, John. 1982. *Introduction to Communication Studies*.; Thompson, John B. 1990. *Ideology and Modern Culture. The Concept of Ideology*.; Eagleton, Terry. 1991. *Ideology: an introduction*.; Carrol, Noël. 1998. *A Philosophy of Mass Art*.; Šaradín, Pavel. 2001. *Historické proměny pojmu ideologie. a další*.

ideologie v době od svého vzniku tři různé skupiny významů, částečně závislých na historickém období, kdy jsou užívány. Současná kulturní a mediální studia a vědy o politice pracují se všemi třemi skupinami užití pojmu ideologie, tedy s neutrálním, pozitivním i negativním užitím. Negativní význam je mimo jiné spojen s tím, jak s pojmem pracovali Karl Marx a Bedřich Engels. Ideologie v jejich pracích „označuje mechanismy závislého myšlení, které způsobují, že proměnlivá a společensky zájmově specifická fakta jsou falešně interpretována jako přirozená a neměnná data“²⁶.

1.3.2 Hrdina

Kromě ideologie je vhodné si v souvislosti s mýtem vysvětlit pojem hrdina. Mýtus se může vytvářet kolem určité postavy, ze které se stává hrdina. Co tedy dělá z dané osobnosti hrdinu? Důraz bývá kladen na dobré vlastnosti a vytváří se jakýsi obraz dokonalého člověka, který může sloužit jako příklad pro společnost. Pro vytváření obrazu hrdiny jsou klíčové především jeho charakter, skutky. Ty často bývají mírně upravovány či zveličovány, ale měly by se zakládat na skutečnosti.

Hrdina je ze sociologického hlediska jedinec, který vykonal důležité odvážné činy, a proto představuje vzor chování pro ostatní. Většinou bývá statečný, neohrožený, obětavý, vytrvalý a schopný riskovat. Každá společnost i každá ideologie potřebují svoje hrdiny jako vzory chování. „Ideální typy hrdinů se opírají o reálné lidi a skutky, jsou ale dotvářeny v mýtotvorném procesu. Nápodoba chování hrdiny je často provázena stylizací. Nedostatek hrdinů v rovině vzoru i nápodoby bývá považován za známku úpadku soc. integrity a životaschopnosti společnosti.“²⁷ Termín „heros“ používali staří Řekové pro duši zemřelého i nadále přežívající a schopnou zasahovat do života žijících. Později takto byli označováni lidé, kteří vykonali nějaké výjimečné činy. Předpokládalo se, že tak činili díky své božské krvi (bohem byl jeden z jejich rodičů). Kolem hrdiny mohl být následně vytvořen mýtus. Později se mohl dokonce vytvořit i kult, hrdinům byly stavěny chrámy. Předpokládalo se, že se po své smrti dostanou na pro ně vyhrazený ostrov a tam je čeká

²⁶ NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ (eds.). *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy*. Vyd. 1. Brno: Host, 2006. s. 331. ISBN 80-7294-170-4.

²⁷ PETRUSEK, Miloslav, Alena VODÁKOVÁ a Hana MAŘÍKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, s. 387. ISBN 8071843113.

věčná blaženost. Tato odměna za statečnost ještě více podporovala působení hrdiny jako vzoru chování. Interpretace hrdinství může být různorodá, je závislá na společnosti a době. Význam tohoto pojmu stoupá ve vypjatých situacích, kdy je využíván k motivaci a propagaci.²⁸

Moderní hrdinové se od těch starořeckých poněkud liší, mnoho vlastností mají však společných. I v dnešní době se může kolem určité osoby vytvořit až kult, kdy je hrdina uznáván a svým způsobem i uctíván. Právě ve sportovním světě se fanoušci snaží stylizovat do podoby svých hrdinů, ať už oblékáním dresu svého hrdiny či napodobováním jeho image (například volbou stejného účesu).

1.3.3 Legenda

Přímo v titulu se objevuje i pojem legenda. Přestože se stejně jako mýtus zakládá na ústní tradici, musíme pochopit, že tyto pojmy se obsahově liší. Legenda je dalším z mnohovýznamových slov. Bývá používána především v literatuře, kde ji chápeme jako literární žánr, v literární vědě je definována jako „středověká epická skladba obsahující vypravování o životě světců, opírající se o ústní tradici“²⁹. Pro práci s filmem o hokejistovi jsou však důležité i jiné významy. Jedním z nich je vysvětlení pojmu legenda jako „smyšlenka nepodložená skutečností, vypravující něco neobyčejného a zpravidla o něčem nebo někom známém, významném, populárním ap.“³⁰ Druhým je potom pojem legenda ve významu užívaném hlavně v publicistickém stylu a hovorové řeči, konkrétně jako známá osobnost.³¹

²⁸ PETRUSEK, Miloslav, Alena VODÁKOVÁ a Hana MAŘÍKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, s. 387. ISBN 8071843113.

²⁹ PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1995, s. 451. ISBN 80-200-0524-22.

³⁰ tamtéž

³¹ tamtéž

1.3.4 Vzor chování

Již několikrát jsme označili hrdinu jako příklad pro společnost. Nyní si vysvětleme, jak chápeme takový vzor a co slouží k tomu, aby byl takový vzor vytvořen. Lidé se snaží co nejvíce se vzoru přiblížit. Někdy lze považovat za synonymum vzoru i slovo ideál.

Podle sociologického slovníku je potom vzor chování definován jako „ustavený způsob řešení určitého problému či reagování na určitou situaci“³². Jednání jednotlivců není pouze improvizací, řídí se také určitou pravidelností a je podřízeno mechanismu nápodoby.³³

Ideály se řadí mezi vztahově postojové vlastnosti osobnosti. Jsou to nějaké vyšší životní cíle, o jejichž naplnění osoba usiluje. Ideálem může být například i vzor člověka s vlastnostmi, které si chce někdo osvojit. Ideál je svým způsobem něco dokonalého ze subjektivního i objektivního pohledu. Objektivní hledisko značí nejlepší (ve smyslu dokonalý) model určité skupiny věcí. Hledisko subjektivní znázorňuje ideál jako něco, co nejlépe uspokojuje naše psychické potřeby, touhy a přání. Svoje ideály mají nejen jednotlivci, ale i společenské skupiny, třídy, národy apod. Podle těchto ideálů se snaží určovat i svoji aktuální činnost. Systémem takových společenských ideálů je ideologie. Každý jedinec může mít odlišnou představu o tom, co je dobré (podle něj dokonalé), a snaží se takové dokonalosti přiblížit (neboť ideálu nikdy nelze zcela dosáhnout). Pojem dobro je spjat i s dalším významem ideálů, protože ty zároveň představují i morální profil člověka.³⁴

1.3.5 Morálka, morální normy

Jak vyplývá z několika předchozích definic, pro hrdinu a mýtus vytvářený kolem něj je velmi důležité i jeho chování, neboť bývá chápán jako určitý vzor. Pokud má být příkladem pro ostatní, musí se řídit určitými morálními normami.

³² PETRUSEK, Miloslav, Alena VODÁKOVÁ a Hana MAŘÍKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, s. 1419. ISBN 8071843113.

³³ tamtéž

³⁴ ŠTEFANOVIČ, Jozef. *Psychologie pro gymnázia a třídy gymnázia s pedagogickým zaměřením*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980, s. 246-248

Morálka je souborem hodnot, norem a vzorů chování, snažící se regulovat vztahy mezi jednotlivci, mezi jednotlivcem a společenskou skupinou a mezi společenskými skupinami navzájem. Bývá popisována jako schopnost rozlišovat mezi dobrem a zlem a podle toho jednat. Přenáší se potom do systému hodnot, norem, vzorů, postojů a jednání. Morální normy jsou většinou nepsané a jejich chápání a míra dodržování norem se týká spíše vnitřního vztahu člověka k normě. Jednou ze skupin podle Gurvitchovy klasifikace je i morálka ctnosti či dokonalosti, založená na individuálních nebo kolektivních ideálech jako je statečnost, věrnost, skromnost apod.³⁵

Konkrétně tyto vlastnosti jsou připisovány hrdinům. Při rozebírání filmu bych proto chtěla mimo jiné hledat v charakteru hlavní postavy, kolem které je mýtus vytvářen, právě tento příklad vlastností pro morálku ctnosti.

³⁵ PETRUSEK, Miloslav, Alena VODÁKOVÁ a Hana MAŘÍKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, s. 648-649. ISBN 8071843113.

2 Okolnosti vzniku filmu

Film „Legenda 17“ zrežiroval Nikolaj Lebeděv a jedním z producentů byl významný ruský herec a režisér Nikita Michalkov. Snímek měl premiéru v roce 2013.³⁶ Zobrazuje sovětského hokejistu Valerije Charlamova. Děj filmu končí prvním ze zápasů slavné Série století, tedy v září roku 1972.

Nejdříve je nutné zdůraznit, že „Legenda 17“ není dokumentárním filmem, ale je to snímek hraný. Považujeme za velice důležité tuto skutečnost podtrhnout, neboť dále objasňujeme, jak se liší jednotlivá zpracování sportovního tématu a tím i pohled na sportovní úspěchy či neúspěchy. Objasníme, proč lze snáze vytvářet mýtus kolem sportovce, pokud nejde jen o záznamy zápasu či zápasů, ale o hraný film. Zamyslíme se nad tím, proč vznikl takový film právě o hokejistovi. Dále považujeme za důležité načrtnout děj filmu „Legenda 17“, vybrat několik důležitých momentů ze života hlavního hrdiny tohoto filmu a vytvořit krátký životopis Valerije Charlamova. Následující část se krátce věnuje paralele mezi současností a dobou minulou, především co se týče vztahů mezi východem a západem, tedy neustálému střetávání dvou ideologicky rozdílných oblastí. Na konci věnujeme pozornost paralele mezi minulostí a současnou dobou, V závěru kapitoly se snažíme odpovědět na otázku, proč vznikl film právě nyní. Na samý konec kapitoly jsme potom umístili několik úryvků z recenzí na film.

2.1 Zobrazování sportu v médiích

Sport se v současnosti čím dál častěji dostává na televizní obrazovky i do dalších médií. Odpovězme si na otázku, proč se sport stává čím dál více populárním. Člověk je tvorem soutěživým a sport mu poskytuje možnost srovnat se s ostatními. Jak bylo napsáno výše, postupem času se ze sportu stalo nejen srovnání jednotlivců, ale i celých národů, ideologií. Každá velká sportovní akce má velký význam nejen pro sportovce, ale i pro stát, odkud pochází, a pro další činitele, které mají i jen sebemenší vliv na jeho kariéru.

³⁶ Legenda №17. *KinoPoisk – Vse fil'my planety*. [online]. c2003-2016 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.kinopoisk.ru/film/601564/>

Podle J. Děkanovského, který se mimo jiné zabývá zobrazováním sportu ve filmové tvorbě, soupeření, jež je podstatou sportu, umožňuje využití hry k různorodým ideologiím. Ze zkušenosti víme, že prezentace sportu v médiích využívá protikladů dobro versus zlo. Sportem může člověk nahrazovat svoji přirozenou potřebu označit svého nepřítele. V ledním hokeji, nejrychlejší kolektivní hře, je cílem snažení hráčů vstřelit branku, avšak celé dění provázejí i kolize hráčů a z hokejky se tím ve vyhocených momentech najednou stává jakási jednoduchá zbraň. J. Děkanovský tvrdí, že „význam některých zápasů, které jsou samy o sobě pouhým utkáním dvou sportovních družstev, se může proto stát dalekosáhlejší reprezentací společenských animozit.“³⁷ J. Děkanovský dále uvádí příklad toho, jak se změnil původní význam sportovních utkání. Ze zápasu s vítězným koncem stal v sekundárním významu triumf malého národa (jako příklad mu sloužil český tým) nad „arrogantními Američany, sebevědomými Kanadčany a neoblíbenými (...) Rusy.“³⁸ (Podobně se však na Američany i Kanadčany dívali také fanoušci sovětského, respektive ruského hokeje.) Z pouhých sportovních střetnutí se stával boj mezi nimi a námi, tedy mezi naším národem a myšlením (dobrem, které si spojujeme s naší sociální skupinou) a jejich (které se pojí se zlem). Lidé se snadno ztotožňují se sportovci a tato lehkost způsobuje, že ze sportu se stává účinný prostředek národního sebevědomí.³⁹

O soutěživosti mezi národy a srovnávání sportovních výkonů dále píše sociolog Aleš Sekot. Ten se domnívá, že „převládající důraz na vztah mocenských vztahů a soutěživosti usnadňuje pochopení mimořádného významu vrcholového výkonnostního sportu v Severní Americe, Evropě a dalších nejen ekonomicky vyspělých (a tedy i kompetitivních) zemích světa ... Vrcholový sport je ... založen na kulturním vzorci oslavy vítěze a idealizované dominance jedněch nad druhými“.⁴⁰

³⁷ DĚKANOVSKÝ, Jan. 2015. Jsme mistři!: Lední hokej v divadle i ve filmu. *Dějiny a současnost*. (4), s. 22-25.

³⁸ tamtéž

³⁹ tamtéž

⁴⁰ SEKOT, Aleš. *Sociologie sportu*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 59. ISBN 802104201X.

2.2 Sport v hraném filmu

Sport může být na filmové plátno převeden hned několika způsoby. Prvním typem zpracování bývá dokumentární film. Druhým typem je pak převedení do podoby hraného filmu, to však bývá způsob méně častý. Touto cestou ale může vzniknout snímek, který bývá podle Jana Děkanovského „ideologicky ukotven v širším společenském diskurzu a plní i jiné funkce než pouhé dokumentární zachycení sportovního úspěchu.“⁴¹ Vyjmenujme si několik rysů takového díla. Příběh je samozřejmě prakticky vždy založen na skutečných událostech. Musíme si však uvědomit, že i skutečnou událost lze uchopit způsobem, v němž nalezneme zřejmé mytizační a ideologizující posuny.⁴²

Pokud chceme zkoumat hraný film se sportovní tematikou, zjistíme, že se dostáváme až k populární kultuře. Do této sféry už lze podle J. Děkanovského zařadit i sport samotný.⁴³ Hraný film může být pro diváka zajímavějším než pouhý přenos utkání. Prostý děj je totiž v hraném filmu ozvláštňován zvraty v životě postav – členů týmu. V tomto případě můžeme sledovat například zdravotní problémy sportovců, rozepře mezi trenérem a hráči, ale i mezi hráči navzájem, rozpory mezi koučem a majiteli týmu a další. Jako výhodu hraného filmu lze spatřovat i to, že oproti záznamu jednoho utkání se hrdina může vyvíjet a jeho charakter měnit. Charakter sportovce je utvářen i neustále se prohlubujícími zkušenostmi ze zápasů. Chyby, které v zápase udělal, může napravit příště. Podobně má možnost opakovat skvělé výkony a z nich vyplývající zásluhy, které jej proslaví. Tím vším se mu otevírá možnost tím získat pověst výjimečného hrdiny.⁴⁴

Důvodem, proč se režisér rozhodl natočit film hraný, mohlo být hned několik skutečností. Dokumentární filmy zobrazují podstatu událostí, ukazují jejich chronologii a dokazují jejich historický význam. Nevýhodou je však to, že se lze jen těžko vzdálit

⁴¹ DĚKANOVSKÝ, Jan. 2015. Jsme mistři!: Lední hokej v divadle i ve filmu. *Dějiny a současnost: kulturně historická revue*. Praha: Lidové noviny, 2015. (4). s. 22-25. ISSN 04185129.

⁴² tamtéž

⁴³ DĚKANOVSKÝ, Jan. 2014. *Sport ve filmu jako kulturní fenomén* [online]. Praha [cit. 2016-01-28]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/102575/>. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filosofická fakulta. Vedoucí práce Martin Štoll.

⁴⁴ DĚKANOVSKÝ, Jan. 2008. *Sport, média a mýty: zlatí hoši, královna bílé stopy a další moderní hrdinové*. 1. vyd. Praha: Dokořán, s. 69-112. ISBN 9788073631314.

od reality. Naopak v hraném filmu může být sled událostí pozměněn a to nám umožňuje blíže nahlédnout do vzpomínek hrdiny a přímo ukázat na některé paralely mezi minulostí a přítomností. Není nutné správně zobrazovat všechny historické fakty, což může pomoci podtrhnout určité vlastnosti hrdiny a provést určitý výběr materiálu.

2.3 Děj filmu, Valerij Charlamov

Pro rozbor filmu je třeba znát i některé informace ze života hokejisty Valerije Charlamova. V práci se nebudeme zabývat detailním zkoumáním, jak moc události ve filmu odpovídají reálným událostem z hokejistova života. Charlamovova biografie nám poslouží především jako základ, ze kterého budeme vycházet. Pro lepší orientaci ve scénách použitých při analýze jsme se rozhodli nastínit i děj filmu.

2.3.1 Stručný děj filmu

Děj filmu zobrazuje život hráče ledního hokeje v době existence Sovětského svazu a jeho hlavní postavou je Valerij Charlamov. Snímek zpracovává nejen osudy tohoto významného hokejisty, ale také život sportovce vůbec, se všemi jeho problémy i radostmi. V úvodu filmu malý Charlamov a jeho matka navštěvují rodinu ve Španělsku. Dále děj pokračuje hokejovými tréninky, zápasy za CSKA Moskva⁴⁵ a Čebarkul, kam byl poslán trenérem Tarasovem. Poté se hokejista vrací zpět do Moskvy, aby znovu nastoupil za CSKA s Tarasovem jako hlavním trenérem. Ten působí i u reprezentačního družstva a Charlamov začíná hrát i za reprezentaci SSSR. Film končí prvním ze série zápasů Ruska s Kanadou, v českém prostředí nazývané jako Série století.

2.3.2 Valerij Charlamov – krátká biografie

Valerij Borisovič Charlamov se narodil 14. ledna 1948 v Moskvě. Jeho matka, Carmen Orive Abad, pocházela z Baskicka a ve 30. letech byla jako dítě poslána do Sovětského svazu. Ve Španělsku právě probíhala občanská válka a mnoho uprchlíků našlo útočiště právě v SSSR. Otec pocházel přímo z Moskvy. Syna si vážil nejen pro jeho

⁴⁵ poznámka 2 – CSKA (= Central'nyj sportivnyj klub armii) byl armádní klub při ministerstvu obrany, hráči tohoto týmu v té době tvořili převážnou část národního týmu SSSR, což můžeme vidět v náznacích i ve filmu.

hokejové úspěchy, ale také pro jeho charakter. Sám otec byl člověkem slušným, skromným a tichým. Raději poslouchal ostatní, moc nemluvil. A právě tyto vlastnosti zdědil i slavný hokejista.⁴⁶

Hokejová kariéra Valerije Charlamov byla krátká, ale úspěšná. V sestavě sovětského národního mužstva byl v letech 1969–1980 a během této doby nevynechal ani jednu mezinárodní soutěž. S týmem SSSR získal 8 titulů mistrů světa a na mistrovství světa v roce 1976 byl vyhlášen nejlepším útočníkem. Společně také získali zlaté medaile z olympijských her let 1972 a 1976 a z her roku 1980 si dovezli stříbrnou medaili.

Charlamov hrál v jedné z nejlepších útočných řad v celé hokejové historii. Spolu s Borisem Michajlovem a Vladimírem Petrovem zářili jak v sovětském národním týmu, tak v CSKA Moskva. Charlamov se stal jedním z nejlepších střelců v sovětském hokeji. Za svou pouze 14letou kariéru v týmu CSKA nastřílel celkem 293 góly a svému mužstvu dopomohl k titulu mistra ligy 11krát.⁴⁷

Valerij Charlamov zemřel 27. srpna 1981 ve svých 33 letech při autohavárii. Na mokré vozovce ztratila jeho žena Irina kontrolu nad řízením a na místě byli mrtví jak oba manželé, tak i Irinin bratranec. Valerij a Irina měli dvě děti – syna a dceru, o které se po smrti rodičů starali příbuzní. Syn Alexandr se později po vzoru otce také stal hokejistou.⁴⁸

2.3.3 Série století

Série století (v ruském jazyce Superserijskaja SSSR – Kanada) je název pro první zápasy profesionálů z NHL (Národní hokejové ligy) a týmem Sovětského svazu v září roku 1972. Bylo odehráno celkem osm utkání (čtyři v Kanadě a čtyři v Moskvě). Kanadčané vyhráli čtyři zápasy, Sovětský svaz tři a jednou utkání skončilo remízou.

⁴⁶ LEVIN, Boris Markovič, ed. *Tri skorosti Valerija Charlamova*. Moskva: Fizkul'tura i sport, 1984. s. 15-16

⁴⁷ DUPLACEY, James a Eric ZWEIG. *Století hokejových hrdinů: 100 největších hvězd v historii hokeje*. Bratislava: Timy, 1999, s. 112-113. ISBN 80-8065-003-9.

⁴⁸ LEVIN, Boris Markovič, ed. *Tri skorosti Valerija Charlamova*. Moskva: Fizkul'tura i sport, 1984. s. 15-16

V roce 1969 kanadská vláda založila společnost Hockey Canada. Její předseda Charles Hay spolu s dalšími představiteli kanadského hokeje dojednali na kongresu IIHF (Mezinárodní hokejové federace) konaném při mistrovství světa v Praze v roce 1972 se zástupci hokejové federace SSSR několik utkání. Za Sovětský svaz nastoupil mimo jiné i Valerij Charlamov. Až do Série století nikdy žádné sovětské družstvo nehrálo proti nejlepším hvězdám NHL. Profesionální hráči se v té době ještě nesměli zúčastňovat mezinárodních soutěží.

V kanadském Montrealu v prvním zápase, který se odehrál 2. září 1972, poměrně neznámý Charlamov překvapil kanadské fanoušky a jejich hokejový tým plný hvězd, když vstřelil dva góly, dovedl svůj tým k výhře 7:3 a byl vyhlášen nejužitečnějším hráčem zápasu. Vítězství hokejistů SSSR otřásl základy kanadského profesionálního hokeje. V druhém utkání konajícím se v kanadském Torontu byl sovětský tým poražen. Třetí zápas skončil nerozhodně a Charlamov přispěl jedním gólem. V dalších střetnutích se Charlamov střelecky neprosadil. Tým Kanady nakonec v celé sérii zvítězil, ale podařilo se mu to až v poslední minutě posledního zápasu.^{49, 50}

2.4 Paralela: doba ve filmu a současnost, Východ versus Západ

Nyní si naznačíme, co se odehrávalo v době, kdy proti sobě stály ruský a kanadský tým v Sérii století, tedy v 70. letech 20. století. Hokejová Série století je v několika anglicky psaných článcích označována jako „studená válka v hokeji“. Jednomu z těchto článků se věnujeme později. Nejdříve se však věnujme dějinám SSSR a pojmu „studená válka“.

Roku 1964 byl zbaven všech svých funkcí Chruščov a prvním tajemníkem KSSS se stal Leonid Brežněv: ten chtěl zajistit především stabilitu státu. Hlavním úkolem sovětského impéria bylo upevnění moci a lépe promyšlený boj se západním světem, zejména o pozice ve třetím světě. Sovětský svaz se snažil oddělit západní Evropu od svého odpůrce,

⁴⁹ PACINA, Václav a Karel GUT. Malá encyklopedie ledního hokeje. 1. vyd. Praha: Olympia, 1986. s. 379-380

⁵⁰ DUPLACEY, James a Eric ZWEIG. Století hokejových hrdinů: 100 největších hvězd v historii hokeje. Bratislava: Timy, 1999, s. 113. ISBN 80-8065-003-9.

Spojených států. Cílem bylo změnit poměr sil mezi těmito dvěma poválečnými rivaly, SSSR a Spojenými státy, ve svůj prospěch.⁵¹

Studenou válkou je často nazýváno napětí mezi Sovětským svazem a USA a spojenci obou těchto velmocí v době po druhé světové válce. Někdy byly země nazývány jako západní a východní (sovětský) blok, případně Západ a Východ.⁵²

Série hokejových zápasů mezi SSSR a Kanadou podstatně souvisela i s politickými vztahy ve světě a ideologiemi nejen těchto dvou zemí, ale také dalších zemí Východu a Západu.

Z utkání se stal boj Východu proti Západu, komunismu proti kapitalismu. To, co mělo být původně jen přátelské soutěžení, se okamžitě stalo politickou záležitostí, v podstatě „studenou válkou v hokeji“. Představitelé SSSR chtěli ukázat, že Sovětský svaz může vychovat znamenité sportovce a ve sportu vynikat. Sportovci měli potvrdit nadřazenost komunismu a dokázat, že tento systém je lepší než kapitalismus. Rozdíly mezi oběma týmy byly spojené i s politickými ideologiemi zemí. V sovětském týmu nebyly hvězdy, pouze jeden celek, jeden tým. Naopak v kanadském týmu byl podporován individualismus hráčů.⁵³ To, že byla utkání vnímána i jako souboj dvou ideologií, potvrzuje i článek,⁵⁴ ve kterém kanadský novinář psal, že se Napoleonovi nepodařilo dostat Moskvu, nacisté se dostali blízko, ale až Kanadě se, i když v trochu jiné válce, podařilo dobýt Moskvu.

2.5 Důvody vzniku tohoto filmu v současnosti

Pokud se tedy zaměříme na hlavní myšlenku toho, jak je spjata medializace sportu s myšlením národa, zjistíme, že i v případě snímku „Legenda 17“ se může jednat

⁵¹ ŠVANKMAJER, Milan. *Dějiny Ruska*. 5. rozšířené vydání. Praha: Lidové noviny, 2008. Dějiny států. s. 445-452. ISBN 978-80-7106-613-2.

⁵² GADDIS, John Lewis. *Studená válka*. V Praze: Slovart, 2006. 278 s. ISBN 80-7209-843-8.

⁵³ WILSON, J.J. 2004. 27 remarkable days: the 1972 summit series of ice hockey between Canada and the Soviet Union. *Totalitarian Movements and Political Religions* [online]. 2004, Vol. 5, Iss. 2 [cit. 2016-03-21]. DOI: 10.1080/1469076042000269257. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1469076042000269257>

⁵⁴ poznámka 3 – článek novináře odkazoval na poslední ze série utkání, kdy kanadský tým porazil tým SSSR a vyhrál tak celou sérii. Je možné najít ho zde: MORRISON, Scott. 1989. *The days Canada stood still: Canada vs USSR 1972*. Toronto: McGraw-Hill Ryerson. ISBN 00-754-9776-X.

o připomínku slavných dob ruského hokeje, která by mohla sloužit mimo jiné jako povzbuzení národa. I to je jedna z variant, proč byl snímek natočen právě nyní a právě o sportu. Připomínání slavných hokejových úspěchů v době, kdy se ruskému hokeji nedaří být na takové úrovni jako v dobách minulých, si může klást za cíl dodat obyvatelům Ruska národní sebevědomí nejen v oblasti sportu, naučit je být pyšnými na svou vlast a úspěchy ruských sportovců i dalších osobností. Snímek vidíme jako obranu ruských hodnot, mezi něž můžeme řadit především vzájemnou spolupráci, proti individualismu západních zemí, který je ve filmu představován kanadskými hokejisty.

Za další z důkazů považujeme i fakt, že by snímek mohl vzniknout i jako odpověď na americký film s názvem *Miracle* (česky vyšel pod názvem *Hokejový zázrak*⁵⁵). I J. Děkanovský vidí jako dva protipóly „Hokejový zázrak“, který byl natočen Američany, zobrazuje americké reálie a předkládá divákovi, že SSSR chtělo Američany porazit na své půdě a odvést pozornost od vojenské invaze do Afghánistánu, a snímek „Legenda 17“ a v něm zobrazenou Sérii století, „během níž tým sympatických sovětských patriotů čelí tlupě přežvykujících a zarostlých kanadských lidoopů.“⁵⁶

Faktem, který jistě ovlivnil i natáčení i premiéru filmu je i to, že se v roce 2014 v Rusku konaly zimní olympijské hry. Film tak mohl sloužit nejen jako dodání sebevědomí ruskému národu, ale i jako motivace pro ruské sportovce a především hokejisty, od kterých se očekával zisk velkého počtu medailí.

Film však posloužil i jako motivace pro mladé ruské hokejisty, neboť se také i zúčastnili slavnostní předpremiéry, konané den před Mistrovství světa v ledním hokeji do 18 let 2013 v Soči. Předpremiéry se zúčastnil i prezident Putin, který ve svém projevu řekl několik slov k filmu i k nadcházejícímu mistrovství. Zajímavým faktem z jeho řeči bylo prohlášení, že hlavním faktorem, díky němuž se Charlamov stal legendou, je jeho charakter (viz oficiální text Putinova projevu v přílohách k práci). Putin dále dodal, že film najde své

⁵⁵ Hokejový zázrak / Miracle (2004) | ČSFD.cz. *Česko-Slovenská filmová databáze* | ČSFD.cz [online]. Praha, c2001-2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/118334-hokejovy-zazrak/prehled/>

⁵⁶ DĚKANOVSKÝ, Jan. 2015. Jsme mistři!: Lední hokej v divadle i ve filmu. *Dějiny a současnost*. (4), s. 22-25

příznivce nejen u sportovních fanoušků, ale i u těch, kdo jsou pyšní na ruské úspěchy. Takové úspěchy podle něj představuje i Valerij Charlamov.

Zaměříme se nyní na cílovou skupinu tohoto snímku. „Legenda 17“ byla natočena především pro masového diváka. O tom svědčí i to, že příběh i hokejové dějství může pochopit i ten, kdo není věrným fanouškem hokeje. Není třeba znát ani žádné skutečnosti, týkající se života V. Charlamova, neboť snímek hokejistu ukazuje už od dětských let a následně prezentuje i vývoj jeho kariéry. Tvůrci se navíc zaměřili spíše na život hokejové hvězdy a spolupráci s trenérem a spoluhráči, než na dlouhé pasáže ze hry. Předpokládáme, že snímek je určen především mladší generaci, pro kterou se Charlamov může stát jakýmsi vzorem, inspirovat ji k lásce ke sportu, ke svému národu a naučit ji být hrdými na svou vlast a na úspěchy jejích reprezentantů. Cílem „Legendy 17“ jistě bylo i probuzení zájmu o sport u mládeže. Na druhou stranu i pro starší generace má snímek svůj význam. Charlamov byl legendárním hráčem už za svého života, tedy v dávno před dobou vzniku filmu. Pro ty, co nepotřebují objasňovat, kdo to byl Valerij Charlamov, má snímek jiný smysl – zavzpomínat na dávné doby a úspěchy těchto dob minulých. „Legenda 17“ se nejen snaží přivést diváky k hokeji, ale učí je milovat svou vlast. Valerij Charlamov byl ochoten obětovat vše pro svůj cíl a překonávat mnoho překážek, aby svou zemi vzorně reprezentoval.

2.6 Recenze a kritika filmu, promítání filmu

Shrňme si, jak byl film přijímán jak v Rusku, tak například v Kanadě. Vybrali jsme pouze několik recenzí či spíše úryvků z nich. Na film vzniklo mnoho různých názorů a ty se lišily nejen podle země původu recenzenta, ale i mezi jednotlivci. Můžeme ale dodat, že převažovaly názory spíše pozitivní. Samozřejmě existují i názory, že film je natočen příliš „hollywoodským stylem“. Na druhou stranu tento jev vychází z toho faktu, že film je určen především masovému divákovi. Mnoho recenzentů se ve svých hodnoceních zaměřuje na to, že ne všechny scény odpovídají skutečnosti. Přesto převládají vesměs kladná hodnocení filmu. Uveďme si alespoň dva příklady z recenzí.

Začneme jednou z negativnějších reakcí. Při promítání filmu v kanadském Torontu reagovali Kanadčané poměrně provokativně – neskrývaly svoji nespokojenost a hlasitě si šeptali. Samotný režisér ze sálu odešel a vrátil se až při závěrečných titulcích.⁵⁷

Naopak britský Telegraph nazývá film „vlasteneckým trhákem“⁵⁸ a vidí ho jako velký hit, především díky jeho vzniku před olympijskými hrami roku 2014 v ruském Soči.

Jak už bylo zmíněno výše, film měl slavnostní předpremiéru, která se konala 17. 4. roku 2013 a zúčastnili se jí pouze vybraní hosté, jako například hokejoví hráči národního týmu, hvězdy hokeje z dob Sovětského svazu a samozřejmě také členové rodiny. Premiéru měl snímek o den později, tedy 18. dubna 2013.

⁵⁷ MALYŠKINA, Ilona. "Legenda №17" vyzvala skandal na Zapade. *Novosti Rossii. Konsomol'skaja Pravda v RF* [online]. Moskva, 2016 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: <http://www.kp.ru/daily/26133/3024971/>

⁵⁸ Russia's Chariots of Fire to inspire Olympic glory - Telegraph. *The Telegraph - Telegraph Online, Daily Telegraph, Sunday Telegraph - Telegraph* [online]. London: Telegraph Media Group Limited, c2016 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/sponsored/rbth/culture/10092501/legend-no-17-film-ice-hockey.html>

3 Interpretace filmu

V této kapitole již analyzujeme samotný snímek, pozorujeme a snažíme se popsat konkrétní postupy při vytváření mýtu. Nejdříve se zabýváme charakteristikou dvou hlavních postav – hokejisty Charlamova a jeho trenéra Anatolije Tarasova. Abychom našli konkrétní postupy vytváření mýtů, soustředíme se především na charakter postavy sovětského hokejisty, neboť právě jeho vlastnosti by měly tvořit základ pro vytváření hrdiny a mýtů kolem něj.

3.1 Hrdina filmu – charakter, vztahy, hodnoty, zásluhy

Hlavní postavou filmu je, jak již bylo zmíněno, hokejista Valerij Charlamov. Spojení „legenda 17“ souvisí právě s tímto sovětským hokejistou a jeho dresem s číslem 17. Přesto však lze podle našeho názoru ve snímku spatřovat ještě jeden mýtus – příběh legendárního trenéra Anatolije Tarasova.

3.1.1 Valerij Charlamov jako hlavní postava filmu

Nejdříve budeme psát o Valeriji Charlamovovi, protože právě jemu se film věnuje nejvíce. Charlamov je ve snímku ukázán už jako malý, ale statečný chlapec v momentě, kdy se vydá zachránit před býky malé štěně. Nakonec musí na pomoc chlapci přispěchat strýc, který s býkem začne bojovat. To v malém chlapci vyvolá obdiv ke strýci a odvaze španělských mužů. K tomuto momentu se režisér vrací znovu v průběhu zápasu proti Kanadě, kdy kanadští hokejisté představují býky vrhající se na Charlamova. Ten jim ale, stejně jako jeho strýc býkovi, statečně uhýbá a bez strachu míří dopředu až ke kanadské brance. To je jeden z momentů, kdy je tvořen mýtus. V teoretické části je uvedeno, že mýtus se kolem osobnosti formuje pomocí zdůrazňování dobrých vlastností a z člověka se stává hrdina. Zde je podtržena například odvaha hráče, neústupnost. Charlamov nebojuje přímo s býky, hraje jen hokejový zápas, přesto vše díky opakovaným scénám ze začátku filmu působí jako reálný boj. Režisér využil španělského původu hokejisty, tedy faktu, na němž poté postavil scénu a vytvořil základ pro vznik mýtu, a pomocí scény s býky ještě vyzdvihl hokejistovu odvahu postavit se kanadským profesionálům.

Nyní se vrátíme zpět k podkapitole o podstatě mýtu, kde jsme uvedli, že v mýtech je realita dotažena až do určitého ideálu. Takového ideálu se u hrdiny nejčastěji dosahuje vynecháním některých vlastností a činů, které nejsou pro vzor chování vhodné, a naopak zdůrazněním dobrých vlastností. A právě v tomto momentu zjišťujeme, že film v některých momentech nedodrží dané postupy vytváření mýtů. Taková situace vzniká třeba při zápase, na který se jde podívat trenér Tarasov, aby nabral další hvězdy do svého týmu. Charlamov se jeví jako dobrý hráč, nicméně spoluhráčům nepřihrává a je přílišným individualistou, což znamená, že se hokejista soustředí jen na sebe a svůj cíl stát se slavným. Při vytváření typického mýtu by ve filmu také nebyly zobrazeny problémy Charlamova s jeho láskou, budoucí ženou Irinou. Ve snímku například Irina od Charlamova odchází, protože hokejové tréninky a zápasy jsou pro něj důležitější, než dobré vztahy s partnerkou. Další takový příklad chování vidíme v ději po Charlamovově zranění, kdy už nechce dál pokračovat. Hrdina by měl být cílevědomým, překonávat překážky a v žádném případě se nevzdávat. Režisér se snaží přiblížit Charlamova divákovi, neváhá zobrazovat i hokejistovy nedokonalosti. Domníváme se, že chce ukázat, že být hrdinou neznamena nemít žádné nedostatky, pouze umět je potlačit a problémy překonat. To platí i v případě Charlamova – vždy zdolává i ty největší překážky jako hádka s rodinou, se ženou, zranění či nahrazení oblíbeného trenéra.

3.1.2 Vztahy Charlamova s kolegy a rodinou

Obraz hlavního hrdiny se vytváří pomocí několika faktorů, především je to ale jeho chování k ostatním. Rozeberme si, jak vyniká charakter postavy ve vztazích se spoluhráči, sportovními funkcionáři, soupeři a rodinou.

Vztahy Charlamova můžeme rozdělit na vztahy s rodinou a vztahy pracovní. Rodinu vždy Charlamov respektoval. Z filmu je vidět, že své rodiče respektuje a je hrdý i na své španělské kořeny. I přes drobné hádky s matkou i manželkou můžeme vidět, že rodina byla pro hokejistu důležitá. Na druhou stranu měl Charlamov rád hokej a svému cíli porazit Kanadu obětoval vše, což se stalo jedním z důvodů, proč se se svojí ženou Irinou pohádal.

V rovině pracovní je Charlamov naprostým profesionálem. Snímek dokonce zobrazuje, že si sám připravil ještě více tréninků. Se spoluhráči má hokejista dobré vztahy, je mezi nimi oblíbený a snadno si mezi nimi získává příznivce, což můžeme vidět ve scénách

ze šatny čebarkulského hokejového týmu. Je ochoten bojovat nejen za sebe, ale zastat se i kamaráda. Silným momentem filmu je potom to, že Charlamov odmítá pozvání hrát v kanadském týmu jako profesionál a říká, že chce zvítězit jako hráč sovětské reprezentace a porazit Kanadu. Nezláká ho ani velká částka, která je mu předkládána jako budoucí výplata. Za ještě silnější okamžik považuji to, že Charlamov odmítl donášet na svého trenéra Tarasova, i když bylo jasné, že trenérova pozice je křehká, neboť si zneprátelil vysoce postavené činovníky.

3.2 Trenér Tarasov a vztah k Charlamovovi

Ve snímku však jako by existovala jiná legenda – trenér Tarasov, který ve vždy zasahuje, mluví s hokejistou a pomáhá mu situaci řešit, i když tato pomoc může mít zvláštní formu (např. když zavede hokejistu do márnice). Jeho rázné vedení je zobrazeno i ve filmu „Legenda 17“, kdy například donutí Charlamova chytat v bráně bez výstroje pro gólmany a schytávat tvrdé rány od spoluhráčů. Tarasov ve filmu zdůrazňuje, že každý hráč musí umět bránit svoji branku, bránit ji jako svoji vlast. Při scénách ze zápasů reprezentace například nutí hráče padat tvrdě na led, dokud si všichni neuvědomí, že v reprezentačních utkáních už nejsou hokejisté Dynama, Spartaku a CSKA, ale jeden tým.

Tarasov je ve snímku sice postavou vedlejší, ale v některých okamžicích se může zdát, že Charlamova zastihuje a stává se hlavním hrdinou. Při podrobnější analýze filmu jsme došli k zjištění, že jsou vytvářeni dva hrdinové, Charlamov, ze kterého je hrdina formován zřetelně, a Tarasov, o němž je mýtus vytvářen hlouběji pod povrchem. Charlamov se nám dokonce může místo hrdiny občas jevit jako ztracený chlapec, jenž potřebuje otce. Toho v mnohých okamžicích, spojených nejen s hokejem, ale i osobním životem, zastupuje Tarasov. Je to právě trenér, kdo pomáhá Charlamovovi chovat se lépe, být příkladem pro ostatní, kdo dokáže hokejistu velice ovlivnit a zčásti ho i vychovává.

Za velice důležitou postavu považujeme kromě Charlamova i trenéra Anatolije Tarasova. I kolem něj je ve filmu vytvářen jakýsi mýtus, mýtus o skvělém, ale přísném trenérovi, který se však mezi svými hráči těšil veliké oblibě a slavil s nimi mnoho úspěchů. Zároveň Tarasov ve filmu vystupuje jako jakýsi „deus ex machina“. Zasahuje v klíčových momentech, kdy hráči jako by docházela odvaha a odhodlání. Hned v několika scénách se trenér najednou objeví odnikud a pomáhá hráči urovnat nejen sportovní, ale i osobní život.

Nejen pro Charlamova je Tarasov otcem, modlou, či přímo bohem. I ostatní hokejisté k trenérovi vzhlížejí, jeho názor respektují a nedovolili by si trenéra neuposlechnout. Vědí, že vždy zasáhne, ochotně pomůže a neodradí ho nic, ani systém.

Nyní si představme několik faktů ze života tohoto trenéra. Anatolij Vladimirovič Tarasov začal nejdříve jako hráč hokeje s míčkem, později byl součástí útočné řady Babič, Tarasov, Bobrov, která byla nejsilnější v prvních letech rozvoje kanadského hokeje v SSSR. Hráčskou kariéru ukončil velmi brzy a v 25 letech začal kariéru trenéra. Byl známý vysokou náročností vůči hráčům a vyžadoval tvrdou kázeň. Během své trenérské kariéry se zasloužil o významné obohacení hokejové teorie. Například dotvořil tréninkový systém hokeje jako celoročního sportu. V CSKA Moskva vytvořil základy reprezentačního mužstva. Vydal mnoho odborných publikací zabývajících se metodikou a organizací tréninkového procesu. Hráče dokázal skvěle motivovat a velmi dobře vést.⁵⁹

Ze sovětských hokejistů tvořil především členy jednoho kolektivu, což je protiklad ke kanadskému pojetí hokeje, který byl především zaměřen na individualismus. Sovětští hráči více spolupracovali a mnohem častěji si přihrávali. Podle Tarasova takový hokej nemohou hrát všichni, ale pouze ti, kteří jsou schopni zůstat klidně v pozadí a hrát především pro společné úspěchy a ti, kteří mají dobrý charakter.⁶⁰

Podle slov Tarasova „výchova člověka ve sportu je tedy vedena skrze sport“⁶¹. Takto ke svým hráčům trenér přistupoval. Hráče je třeba vychovávat, ale zároveň je nutné, aby měli hru rádi. Snažil se je zdokonalovat, ne však měnit jejich osobnost. Znal velmi dobře jejich charakter a snažil se podle toho plánovat i útočné řady. Ve filmu je tento postup zobrazen v momentu, kdy trenér vytvoří útočnou řadu, která nefunguje, a hned začne přemýšlet o tom, kdo by Charlamovovi vyhovoval. Ve snímku je také zobrazen vztah trenéra a hráčů, a především trenéra a Charlamova. Sílu tohoto vztahu ukazuje loučení s trenérem na letišti před odletem do Kanady, kdy Tarasov říká hráčům, že jsou celý jeho život. Pozornost bychom měli obrátit i na paralelu ve filmu, která jakoby zobrazovala úzký

⁵⁹ PACINA, Václav a Karel GUT. *Malá encyklopedie ledního hokeje*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1986. s. 431-432

⁶⁰ TARASOV, Anatolij Vladimirovič. *O hokeji mluví Tarasov*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1971. s. 15

⁶¹ TARASOV, Anatolij Vladimirovič. *O hokeji mluví Tarasov*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1971. s. 14

vztah Tarasova s Charlamovem. Podle části filmu vše vypadá, že tento trenér a hráč mají zvláštní spojení. Takto se může jevit moment, když Tarasov dává gól na hřišti před svým domem ve chvíli, kdy Charlamov dává závěrečný gól Kanadě v Sérii století.

3.3 Vytváření mýtu ve filmu, strategie

Vraťme se nyní k mýtu podle Rolanda Barthesa a jeho chápání mýtu jako primárního a sekundárního sémiologického systému. Praktický příklad, na kterém můžeme vše objasnit, byl vybrán z prostředí hokejového, neboť tomu je věnována podstatná část filmu. Prvním z příkladů nebude přímo Valerij Charlamov, ale pro české prostředí známější hokejista – Jaromír Jágr. Na tomto českém hráči chceme nejdříve ukázat, jak vznikl skutečný „barthesovský mýtus“, neboť tento typ je jedním z nejčastějších v moderní době. Záměrně byla vybrána další hokejová osobnost. Jaromír Jágr a Valerij Charlamov mají několik věcí společných, oba se stali hvězdami svých národních týmů a často sloužili jako příklad ostatním hráčů. Je mezi nimi i mnoho rozdílů, ale ty nejsou pro naše srovnání podstatné. Chceme především uvést, jak vzniká mýtus, popsáný Rolandem Barthesem, kolem konkrétního sportovce, abychom se pokusili podobný postup najít i u Charlamova.

Příklad mýtu vytvořeného u Jágra uvádí ve své bakalářské práci Marek Dostál.⁶² Jaromír Jágr začal každý svůj vstřelený gól ve své dlouhotrvající kariéře slavit poměrně specificky – po vojenském způsobu po skórování zsalutuje pravou rukou. Základem je zde tedy systém speciální vojenské gestikulace – jako primární sémiologický systém. Znakem je potom pohyb napnuté paže vykonávající typický pohyb směrem od čela, jako pozdrav a projev úcty. Tento znak je složen z označujícího pohybu rukou a označovaného principu pozdravu, případně úcty (který logicky propojuje a dává označujícímu pohybu ruky smysl). Jestliže ale tímto gestem bude oslavovat svůj gól malý kluk hrající s kamarády někde hokej jenom „pro radost“, stane se z tohoto znaku nové označující a dostáváme se do nového sémiologického systému – tedy systému už sekundárního.

U Charlamova by takové nové označující mohlo vzniknout právě z filmu, pokud by malí hokejisté chtěli být jako on a začali při svých zápasech nosit pod dresem uvázaný

⁶² DOSTÁL, Marek. *Medializovaný sport jako společenský fenomén - příklad ledního hokeje* [online]. Brno, 2012 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/182239/fss_b_a2/. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Slavomíra Ferenčuhová.

šátek. Primárním znakem by mohlo být nošení červeného šátku jako prohlášení, že jedinec je připraven se nevzdávat. Tento znak by se skládal z označujícího červeného šátku a označovaného projevu odvahy. Charlamov by se inspiroval právě u odvážných mužů, utíkajících před býkem, kteří červené šátky nosí při této události jako součást tradičního oděvu. Červený šátek se ale typickým pro Charlamova nestal, jeho symbolem se stal spíše dres s číslem 17, a proto je takový příklad pouze teoretickým.

To, že daný příklad je jen teorií, nestal se mýtem opravdovým a nebyl ve filmu ani vytvořen, ani naznačen, ukazuje, že se tento typ mýtu, který je pro současnou dobu typickým, u Charlamova nevytvořil a ani režisér se nesnažil takový postup aplikovat. Ve filmu jsou však použity jiné metody.

Pokud se soustředíme na procesy vytváření mýtu, které byly ve filmu použity, nemůžeme nezmínit závěr filmu. Postup, užitý ve filmu, s barthesovským mýtem spojený není, ale inspirovat se mohl v mýtech antických. Zajímavým se jeví ten fakt, že film končí v momentě po prvním utkání Série století, což byl v podstatě pouze začátek Charlamovovy slávy ve světě. Další utkání už divák neuvidí a ve filmu není zmíněna ani nečekaná smrt hvězdy sovětského hokeje. Není v něm kladen důraz na velké úspěchy a zásluhy Charlamova, ty pouze částečně vyplývají ze závěru, kdy sami Kanadané Charlamova chválí za skvělou hru. Lze jen hádat, proč snímek nezobrazuje celý život hokejisty a proč na konci není ani náznak jakýchkoli informací o jeho tragickém úmrtí. Zdá se, že v tomto případě tvůrci přece jen vytvořili alespoň náznak hrdiny, neboť závěr může na diváka působit jako by Charlamov žil věčně, stejně jako bohové a jiní hrdinové antických mýtů.

Tvůrci filmu tedy zvolili metodu určité selekce materiálu, kdy se rozhodli ukázat jen některé části z kariéry hokejisty a dále naopak neukázat skutečnost, že sovětský tým nakonec Sérii století prohrál. Vše končí jen prvním vítězným utkáním. Další ze zajímavých momentů je ten, že děj filmu je ukončen v době největší slávy Charlamova. Tento výběr je podmíněn cílem, kdy pozorujeme snahu vybudovat nesmrtelný obraz hrdiny.

Svou roli při tvorbě mýtu hraje i to, že Charlamov zemřel mladý a tedy plný sil a přímo na vrcholu slávy. Legenda by se hůře vytvářela z člověka starého, nebo toho, kdo později propadl drogám nebo alkoholu. Navíc i tragická smrt je událostí, která nutí fanoušky

zavzpomínat na tuto osobnost a oplakávat její ztrátu více, než pokud by se z hráče stal zestárlý, zesláblý, zchátralý člověk a později navíc ještě spáchal sebevraždu.

Považujeme za vhodné se kromě děje a jednotlivých scén zaměřit i na prezentování snímku. Chtěli bychom obrátit pozornost na plakát propagující snímek. Tento poster, umístěný v sekci ke stažení na oficiálních stránkách filmu,⁶³ je součástí příloh k práci, konkrétně jako Příloha č. 1. I jej můžeme považovat za součást postupu při vytváření moderního mýtu. Zobrazuje hokejistu Charlamova samotného, bez spoluhráčů, natočeného zády tak, aby byl vidět hlavně jeho dres s číslem 17, tedy číslo, které bude pro ruský hokej, ale nejen pro něj, vždy spojeno s osobností Valerije Charlamova. Určitě bychom si měli všimnout i nasvícení samotného stadionu. Charlamov stojí doslova „v záři reflektorů“, ale co je ještě zajímavější, v této záři lze s určitou dávkou představivosti vidět i svatozář, neboť světlo je i nad hlavou slavného hokejisty, tedy v tomto případě herce Danila Kozlovského, který ve filmu Charlamova představuje. Pokud by to byl záměr, tak by toto dílo bylo možné považovat za dokonalé spojení slova legenda vystupujícího v názvu filmu s plakátem, protože tímto by byl naznačen původní význam slova legenda, tedy vyprávění o životě světců.

⁶³ *Legenda №17. Oficial'nyj sajt fil'ma. Danila Kozlovskij v roli Charlamova. V kino s 18 aprelja..* [online]. [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: <http://legenda17.ru/>

ZÁVĚR

Hlavním tématem této bakalářské práce byla analýza filmu Nikolaje Lebeděva "Legenda 17". Jejím cílem bylo popsat současné mechanismy vytváření mýtu kolem člověka na vybraném snímku, ve kterém dochází k mytologizaci osoby. Byl zvolen snímek, ve kterém již z názvu vyplývá, že se jeho autoři snaží o vytvoření legendy z konkrétního člověka. Analyzovali jsme film, hlavní postavy i vybrané scény.

Mezi stanovené úkoly, které nám v průběhu psaní práce pomáhaly dodržet cíl práce, patřily úvod do problematiky mýtu, seznámení čtenáře s filmem a okolnostmi jeho vzniku, charakteristika období, ve kterém se snímek odehrává a především samotný rozbor filmu a sledování charakterů hlavních postav. Nejdříve jsme tedy představili mýty a různé pohledy na ně. Poté jsme čtenáře seznámili s filmem, vysvětlili jsme, proč jsou filmy se sportovní tematikou vhodné pro vytváření mýtů a proč je k jeho formování vhodnější zvolit spíše film hraný než dokumentární. Objasnili jsme také, co bylo podle našeho názoru cílem vzniku filmu. Lebeděvův snímek pak podrobně rozebíráme. Analyzujeme především dvě postavy – hokejistu Charlamova a trenéra národního týmu SSSR Tarasova. Podle našeho názoru je mýtus vytvářen právě kolem obou těchto postav, i když hlavním záměrem byl původně popis vzniku mýtu kolem osobnosti Valerije Charlamova.

Při zpracování bakalářské práce jsme využili scény z filmu „Legenda 17“, čerpali jsme také z oficiálních webových stránek filmu, dále byly nápomocnými především česky, anglicky a rusky psaná literatura a internetové zdroje.

V práci bylo zdůrazněno především to, že se význam pojmu mýtus v průběhu dějin měnil. V současnosti už mýtus ztrácí původní smysl z dob antických, kdy sloužil k vysvětlení skutečností kolem nás. V dnešní době se moderní společnost v těchto záležitostech řídí i vědeckými poznatky a mytologie získává význam nový – slouží jako výchovný prostředek nebo může být užita k povzbuzení národa či určité skupiny lidí. Hlavní náplní mýtů se stala snaha naučit člověka lepšímu jednání, vést ho k přiblížení se jakémusi ideálu.

Jako takový ideál byl ve filmu představen Valerij Charlamov a důraz byl ve filmu kladen především na jeho charakter, díky němuž může hokejista sloužit jako vzor nejen hokejovým fanouškům, ale i celému národu. Zjistili jsme, že mýtus bývá nejčastěji tvořen kolem postavy, ze které je pomocí zdůraznění kladných vlastností a určité selekce událostí

z jejího života vytvořen určitý vzor. K podtržení charakteru hrdiny bývají často dávány za příklad i vztahy s rodinou, jeho okolím, ale i celou společností. Snímek se snaží dokázat, že Charlamov miloval hokej, své fanoušky a svou vlast a byl schopen překonávat nejrůznější překážky, aby dosáhl svého cíle a skvěle reprezentoval svou vlast. Ve filmu jsme však při podrobnějším rozboru objevili, že mýtu je formován i kolem trenéra Tarasova. Jeho roli ve filmu jsme přirovnali k literárnímu pojmu *deus ex machina*. Ten v antickém dramatu sloužil k označení vyšší moci, která nečekaně zasahuje děje a řeší vzniklou situaci, s kterou si hrdina není schopen poradit. Podobně na nás působí i Tarasov, jenž sice není postavou hlavní, ale často se objevuje v klíčových okamžicích a pomáhá hlavnímu hrdinovi najít správnou cestu. Znamená mnoho nejen pro Valerije Charlamova, ale i pro ostatní hráče. Zná je lépe než oni sami sebe a vždy jim dokáže pomoci. Proto se často zdá, že ve srovnání s hlavní postavou, kterou se tvůrci často snaží představit jako obyčejného člověka, je postava trenéra mytologizována ještě více, přímo do podoby vyšší moci pomáhající hokejistům držet se svých stanovených cílů a plnit je.

Problém však může nastat, pokud budeme chtít dané závěry hodnotit v ruském jazyce. Po přečtení některých rusky psaných článků zjistíme, že se slova „миф“ a „легенда“ z pohledu ruštiny obsahově liší více než v jazyce českém. Proto v rusky psaném textu uijeme raději pojmu „легенда“, u něhož je jednou z variant překladu do češtiny i slovo báje či přímo slovo mýtus. Pojem „миф“ by mohl svádět čtenáře spíše k pochopení, že se bavíme o naprosto vymyšleném příběhu. Na druhou stranu, pokud se ruské texty zmiňují o antických mýtech a o Rolandu Barthesovi, uvádí označení „миф“, ve spojení s antickými mýty je užíváno i slovo „легенда“. Nakonec jsme se tedy rozhodli použít spíše slovo „легенда“, aby čtenář zřetelně pochopil, že jsme se bavili o příběhu s reálným základem.

Na závěr bychom chtěli dodat, že film, ve kterém můžeme samozřejmě najít i určitá kliše sportovních hraných filmů, není určen jen sportovním fanouškům. Představuje obranu ruských hodnot, klade si za cíl připomenout ruskému národu úspěchy jejich země a zdůraznit, že tento národ má být na co hrdý.

РЕЗЮМЕ

Главная цель настоящей дипломной работы определена её названием "Фильм Николая Лебедева "Легенда №17": рождение легенды": на примере данной киноленты автор попытается описать процесс создания легенды в современном обществе и дать определение современному понятию «легенда». Основной акцент данной дипломной работы сделан автором на личности главного героя: его личной жизни, карьерных успехах и том, как много он значил для миллионов советских граждан. Указанная тема выбрана по нескольким причинам. Во-первых, любовью автора к хоккею, т.к. хоккей – это вид спорта традиционный не только для русских, но и для чехов, и спортивная тематика позволила увидеть в русской культуре близкие чехам ценности. Во-вторых, личная симпатия автора работы к хоккеисту: поражают стойкость и целеустремлённость Харламова, его неудержимое стремление быть первым и неотступно идти к поставленной цели. Отдельно следует отметить приверженность Харламова духовным ценностям, его верность Родине, искреннюю готовность отказаться от личных выгод ради людей, которые в него поверили, и престижа страны, а также традиционную для русских тягу к справедливости, ведь даже в ситуации, когда уход тренера практически предрешён, Харламов не предаёт своего наставника. В-третьих, в данном фильме отчетливо видно, что Харламов стал для советских граждан настоящей легендой ещё при жизни, а создание фильма – это лишь попытка увековечить его спортивный подвиг для подрастающего поколения и дать этому поколению доступный, яркий и понятный положительный пример. Именно поэтому в данной работе автор предпочитает использовать русское слово «легенда», которое прямо указывает на реальность всех событий, описанных в фильме, а вовсе не слово «миф», которое может вызвать ложное впечатление о «выдуманности» этой истории.

Фильм вышел на экраны в апреле 2013 года в преддверии Сочинской олимпиады, как достойный ответ на аналогичную американскую картину "Miracle" (Чудо). С одной стороны, оценивая картину "Легенда №17", нужно понимать одну простую вещь – есть фильмы для ценителей, а есть фильмы для массового зрителя. Говоря об этой картине исключительно с точки зрения критика, следует сказать, что «Легенда №17» получилась шаблонной историей о великой личности, которая

несмотря ни на что добилась своей цели. В данном случае – победа над хоккейной сборной Канады. Здесь очень много широко применимых к спортивным фильмам клише: гол на последней секунде, победа вопреки травме, противники, похожие на монстров. Подобные приёмы широко используются Голливудом при создании таких картин, как эта. С другой стороны, легендарный матч 2 сентября 1972 года в Монреале потряс весь хоккейный мир. В этот день СССР одержал хоккейную победу над непобедимой до этого дня Канадой со счётом 7:3. Именно в тот день Валерий Харламов забил две шайбы и стал известен всему миру под номером 17. В данной картине прослеживается не столько стандартная для кинематографа история героя-победителя, сколько сам процесс рождения «легенды» на фоне противостояния двух разных идеологий: западного индивидуализма, при котором каждый стремится быть лучше других, и восточного коллективизма, когда личность живёт ради коллектива, ставшего для неё частью семьи. Также в киноленте показано как влияние легендарной личности на общество, так и неразрывная связь главного героя с обществом.

Настоящая дипломная работа состоит из трёх глав. В первой главе описана эволюция понятия «легенда» с античных времён до современности, приведена подробная классификация современных «легенд» и предпринята попытка объяснить место легенды в современном нам обществе. Во второй главе приведена история создания картины, раскрывается сюжетная линия, показаны кинематографические приёмы, использованные режиссёром для создания образа героя. В третьей главе автором проведён анализ личности героя, его взаимоотношений с окружающими и уделено внимание тому, какое место в формировании «легенды» занимает фигура главного тренера сборной СССР.

В первой главе «легенда» рассматривается как комплексное понятие во всём своём многообразии, как понятие, связанное с философией, теологией, историей, литературой и другими сферами. В этой же главе даётся определение таким понятиям как «идеология», «герой», «легенда», «мораль» и «образец для подражания», а также их взаимосвязь со спортом и «легендарной», мифической составляющей в этой истории. В традиционном, классическом, понимании понятие «легенда» всегда существовало как некая форма сознания, определяющая человеческую жизнь, все непонятные события и явления объяснялись самой же

легендой. Другими словами, в эпоху античности легенда выполняла в жизни общества ещё и важную просветительную функцию. Однако в современном нам мире в связи с техническим прогрессом и развитием науки просветительная функция легенды утратила своё историческое значение. И всё же не стоит недооценивать значение легенд в современном обществе, легенда помогает сформулировать важные для общества духовные ценности, служит нравственным ориентиром и играет важную роль в воспитании молодёжи, мотивирует нацию к предстоящим победам и свершениям.

Вторая глава дипломной работы посвящена истории картины и мотивам, побудившим режиссёра к созданию этого фильма. В этой же главе объяснены причины, по которым был снят именно художественный, а не документальный фильм о Харламове и то, почему создатели киноленты остановили свой выбор на именно на спортивной тематике. Одной из основных причин возникновения фильма была необходимость создания в российском обществе доступных и положительных примеров для современной молодёжи. Для этих целей режиссёром был использован приём, при котором он успешно совместил в одной картине все преимущества документального и художественного кино, хотя, разумеется, «Легенда №17» это в первую очередь художественная картина. Документальный кинематограф позволяет в полной мере отобразить сущность событий, их хронологию, убедительно доказывает историческую значимость тех или иных событий. В то же время документальный кинематограф не позволяет отойти от существующих фактов, что создаёт для режиссёра определённые трудности при создании образа героя. В отличие от документального кинематографа художественный фильм позволяет нарушить хронологию событий и, окунаясь в воспоминания из прошлого героя, провести яркие параллели с событиями, происходящими в настоящее время. Художественные приёмы допускают пусть и незначительное, но всё же отступление от исторических фактов, что даёт возможность режиссёру показать отдельные черты героя и сильнее раскрыть его внутренний мир, а точнее именно те черты его характера, которые позднее послужат основой для построения легенды о нём. В основе сюжета фильма лежит биография реального человека Валерия Харламова, но использованные режиссёром приёмы смещают внимание зрителя от тех событий в жизни хоккеиста, которые имели

значение лично для него к событиям, имевшим значение для миллионов спортивных болельщиков. Так Лебедевым сделан акцент на участии Харламова в первом матче Суперсерии СССР-Канада, что позволило создателям фильма не просто показать сильные качества главного героя, но и связать его личную судьбу с противостоянием Востока и Запада. Захватывающая динамика фильма позволяет вовлечь зрителя в круговорот событий и взглянуть на это противостояние глазами героя, воспринять его ценности и ориентиры. Данный фильм вышел на экраны именно в 2013 году, чтобы повысить интерес молодёжи к спорту в преддверии готовящейся Сочинской олимпиады и предстоящего чемпионата мира по хоккею среди молодёжи. Кроме того, стоит обратить внимание на попытку российского руководства создать у юного поколения положительные ценностные ориентиры. Именно поэтому в качестве главного героя в этот раз был выбран спортсмен, чемпион мира и просто хороший парень, умеющий быть преданным другом.

В третьей главе обсуждается характер главного героя, но не Харламова как личности, а подробно описывается механизм создания легенды о главном герое, его взаимоотношения с окружающими и, то какие именно качества главного героя использованы создателями фильма для формирования легенды о нём. Согласно классической схеме создания «легенды о герое» на первый план выводятся все положительные черты героя и практически сводятся к нулю все его отрицательные качества, особенно если они не имеют значения для сюжетной линии. В то же время создатели киноленты периодически отходят от приведённой классической схемы и показывают в фильме некоторые отрицательные качества героя, делая его ближе и понятнее зрителям. Все люди не идеальны и практически у каждого есть свои недостатки, но «быть героем» не означает полное отсутствие недостатков, а означает умение работать над собой и самосовершенствоваться. Подобный тип героя становится ближе людям и позволяет вызвать у зрителя эмпатию. Строгая историческая хронология событий в фильме авторами не соблюдается, а ряд биографических фактов намерено исключён из сценария. Подобная техника позволила создателям картины, описывая образ Харламова, рассказать историю о человеке, находящемся на пике своей карьеры и творящем не только свою судьбу, но и мировую историю.

По мнению автора дипломной работы, при подробном анализе кинокартины можно проследить формирование двух параллельных положительных образов. С одной стороны, создаётся легенда о хоккеисте Харламове, эта легенда лежит на поверхности, понятна и доступна зрителю, и он воспринимает её как основную идею фильма. С другой стороны, при более детальном анализе картины можно выявить параллельную легенду, легенду о главном тренере, Тарасове. Фигура главного тренера всегда появляется в значимые для Харламова моменты, Тарасов принимает активное участие в формировании Харламова как хоккеиста и личности, оказывает на него значительное влияние в процессе самосовершенствования и исправления своих недостатков, помогает правильно осознать сложившуюся ситуацию и преодолеть стоящие на его пути трудности. Образ главного тренера аналогичен образу «*deus ex machina*» в древнегреческих трагедиях, подобный приём широко применялся Еврипидом и означает вмешательство внешнего фактора (как правило, неких высших сил) в ход основных событий пьесы и изменение этих событий в лучшую сторону. Вторая легенда умело вплетена в первую и составляет с ней одно целое. Подобная подача информации позволяет открыть сознание зрителя, сосредоточенного на истории о Харламове, и вложить в сознание этого зрителя необходимые духовные ценности на более глубоком психологическом уровне.

В заключении хочется отметить, что несмотря на яркость образа Харламова в фильме и на обилие методик, призванных сделать из него легенду, в первую очередь легенда была создана из образа главного тренера Тарасова. Даже если следовать хронологии и логике событий в фильме, то именно Тарасов создал легендарного ледового героя Харламова, именно Тарасов заставил его преодолеть все трудности и побороть себя. Главный тренер, как некий высший разум, хоть и всё время находится в тени, но принимает самое активное участие в жизни каждого из своих воспитанников. Тарасов очень подробно знаком с характером каждого игрока, порой даже лучше, чем сам игрок, он закаляет их характеры, формирует из них тройки, создаёт команды и постоянно ведёт их к цели, заставляя желать победы и самостоятельно стремиться к ней. Именно поэтому можно сказать, что основной целью картины был рассказ именно о Тарасове и создание легенды о нём.

KNÍŽNÍ ZDROJE

1. BARKER, Chris. *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál, 2006. 206 s. ISBN 8073670992.
2. BARTHES, Roland. *Mytologie*. 2 vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2011. 170 s. ISBN 978-80-7363-359-2.
3. DĚKANOVSKÝ, Jan. 2015. Jsme mistři!: Lední hokej v divadle i ve filmu. *Dějiny a současnost: kulturně historická revue*. Praha: Lidové noviny, 2015. (4). s. 22-25. ISSN 04185129.
4. DĚKANOVSKÝ, Jan. *Sport, média a mýty: zlatí hoši, královna bílé stopy a další moderní hrdinové*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2008. 183 s. ISBN 9788073631314.
5. DUPLACEY, James a Eric ZWEIG. *Století hokejových hrdinů: 100 největších hvězd v historii hokeje*. Bratislava: Timy, 1999. 206 s. ISBN 80-8065-003-9.
6. ELIADE, Mircea. *Mýty, sny a mystéria*. Praha: Oikoymenth, 1998. 195 s. ISBN 80-86005-63-1.
7. FISKE, John. *Introduction to Communication Studies*. London and New York: Methuen, 1982. 174 s. ISBN 0-416-74560-1.
8. GADDIS, John Lewis. *Studená válka*. V Praze: Sloart, 2006. 278 s. ISBN 80-7209-843-8.
9. LEVIN, Boris Markovič, ed. *Tri skorosti Valerija Charlamova*. Moskva: Fizkul'tura i sport, 1984. 109 s.
10. LÉVI-STRAUSS, Claude. *Strukturální antropologie*. Vyd. 1. Přeložil Jindřich VACEK. Praha: Argo, 2006. 374 s. ISBN 8072037137.
11. MÜLLER, Richard a Pavel Šidák (eds.). *Slovník novější literární teorie: glosář pojmů*. Praha: Academia, 2012. 699 s. ISBN 978-80-200-2048-2.
12. NOVOTNÝ, David Jan. *Úvahy o mýtu*. Praha: Karolinum, 2014. 260 s. ISBN 978-80-246-2557-7.

13. NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ (eds.). *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy*. Brno: Host, 2006. 911 s. ISBN 80-7294-170-4.
14. PACINA, Václav a Karel GUT. *Malá encyklopedie ledního hokeje*. Praha: Olympia, 1986. 495 s.
15. PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1995. s. 446-834. ISBN 80-200-0524-22.
16. PETRUSEK, Miloslav, Alena VODÁKOVÁ a Hana MAŘÍKOVÁ. *Velký sociologický slovník. I*, Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 8071843113.
17. PETRUSEK, Miloslav, Alena VODÁKOVÁ a Hana MAŘÍKOVÁ. *Velký sociologický slovník. II*, Praha: Karolinum, 1996. s. 749-1627. ISBN 8071843113.
18. REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. 327 s. ISBN 80-7178-926-7.
19. SEKOT, Aleš. *Sociologie sportu*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 410 s. ISBN 802104201X.
20. ŠTEFANOVIČ, Jozef. *Psychologie pro gymnázia a třídy gymnázia s pedagogickým zaměřením*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. 365 s.
21. ŠVANKMAJER, Milan. *Dějiny Ruska*. 5. rozšířené vydání. Praha: Lidové noviny, 2008. Dějiny států. 594 s. ISBN 978-80-7106-613-2.
22. TARASOV, Anatolij Vladimirovič. *O hokeji mluví Tarasov*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1971. 174 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. CROSSON, Seán. c2013. *Sport and film* [online]. 1st ed. New York: Routledge, [cit. 2016-02-29]. ISBN 9780203858424. Dostupné z: http://www.academia.edu/3239297/Sport_and_Film_Routledge_2013_
2. DĚKANOVSKÝ, Jan. 2014. *Sport ve filmu jako kulturní fenomén* [online]. Praha [cit. 2016-01-28]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/102575/>. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filosofická fakulta. Vedoucí práce Martin Štoll.
3. DOSTÁL, Marek. *Medializovaný sport jako společenský fenomén - příklad ledního hokeje* [online]. Brno, 2012 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/182239/fss_b_a2/. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Slavomíra Ferenčuhová.
4. Fakulta sociálních věd - prof. MgA. David Jan Novotný. *Fakulta sociálních věd - Aktuality* [online]. Praha [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://iksz.fsv.cuni.cz/IKSZFSV-345.html>
5. Hokejový zázrak / Miracle (2004) | ČSFD.cz. *Česko-Slovenská filmová databáze | ČSFD.cz* [online]. Praha, c2001-2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/118334-hokejovy-zazrak/prehled/>
6. *Legenda №17. Oficial'nyj sajt fil'ma. Danila Kozlovskij v roli Charlamova. V kino s 18 aprelja..* [online]. [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: <http://legenda17.ru/>
7. *Legenda №17. KinoPoisk – Vse fil'my planety.* [online]. c2003-2016 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.kinopoisk.ru/film/601564/>
8. MALYŠKINA, Ilona. "Legenda №17" vyzvala skandal na Zapade. *Novosti Rossii. Konsomol'skaja Pravda v RF* [online]. Moskva, 2016 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: <http://www.kp.ru/daily/26133/3024971/>
9. RAJKOVA, Ol'ga Anatol'jevna. *Drevnegrečeskij mif klassičeskoj epochi: sociokul'turnoe obosnovanie, sfery projavlenija i aspekty transformacii* [online]. Tomsk, 2012 [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: <http://www.dslib.net/teorja->

kultury/drevnegrecheskij-mif-klassicheskij-jepohi-sociokulturnoe-obosnovanie-sfery.html. Disertační práce.

10. Russia's Chariots of Fire to inspire Olympic glory - Telegraph. *The Telegraph - Telegraph Online, Daily Telegraph, Sunday Telegraph - Telegraph* [online]. London: Telegraph Media Group Limited, c2016 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/sponsored/rbth/culture/10092501/legend-no-17-film-ice-hockey.html>
11. WILSON, J. J. 2004. 27 remarkable days: the 1972 summit series of ice hockey between Canada and the Soviet Union. *Totalitarian Movements and Political Religions* [online]. 2004, Vol. 5, Iss. 2 [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1469076042000269257>

SEZNAM ZKRATEK

ed./eds. – editor/editoři

IIHF – International Ice Hockey Federation (Mezinárodní hokejové federace)

KSSS – Komunistická strana Sovětského svazu

lat. – latinsky

m. – mýtus

před. – především

řec. – řecky

soc. – sociální

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik, zkráceně Sovětský svaz

větš. – většinou

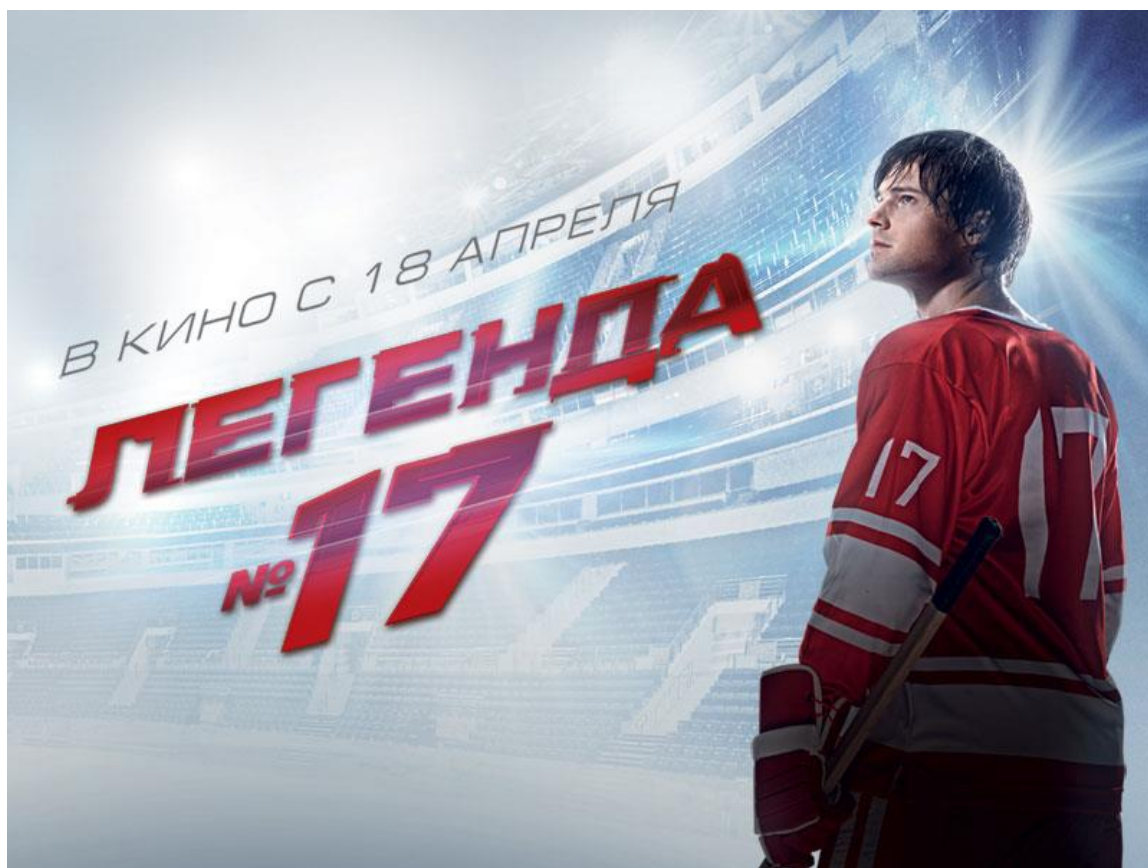
SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Poster k filmu „Legenda 17“ (z oficiálních stránek filmu)

Příloha č. 2 – Oficiální text prezidentova projevu na předpremiéře filmu

ПРІЛОГА ч. 1

Poster k filmu „Legenda 17“ (z oficiálních stránek filmu)⁶⁴

⁶⁴ *Legenda №17. Oficial'nyj sajt fil'ma. Danila Kozlovskij v roli Charlamova. V kino s 18 aprelja.. [online]. [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: <http://legenda17.ru/>*

ПРÍЛОНА Ā. 2

Oficiální text prezidentova projevu na předpremiéře filmu⁶⁵

„Дорогие гости!

Наша молодёжная сборная – это возрастная группа где-то до 18 лет, и завтра – начало молодёжного чемпионата мира по хоккею. Мы посчитали, что именно в этот день было бы правильно презентовать новый фильм, который наши кинематографисты сделали о нашем выдающемся хоккеисте.

Я уверен, что все, кто присутствует в этом зале, знают, кто такой Харламов, знают, почему его называют «Легендой № 17». Но не все, наверное, знают (кроме членов его семьи и тех людей, которых мы тоже по праву называем звёздами мирового хоккея), что главное, что его сделало таковым – это характер. Потому что ещё в детстве врачи поставили ему довольно серьёзный диагноз – порок сердца. Но он не только с этим справился, но и стал выдающимся игроком не только нашей сборной, но и мирового хоккея.

Здесь много людей, которые вместе с ним работали, без преувеличения можно сказать, вместе с ним воевали, тренировались, его тренировали – в общем, здесь нет чужих, нет людей, которые не понимают, что такое хоккей.

Я уверен, что когда картина выйдет на экран, она найдёт своего зрителя и среди любителей хоккея, и среди любителей спорта, и просто среди тех, кто гордится достижениями нашей страны. А Харламов был одним из тех, кто демонстрировал успехи нашей страны и её величие.

Завтра у ребят, у молодёжной сборной начало чемпионата мира. Уверен, что и сегодняшнее мероприятие – просмотр этого фильма – будет хорошо мотивировать их к достойному представлению нашей страны на мировом первенстве.

⁶⁵ Vladimir Putin prisutstvoval na pokaze fil'ma "Legenda № 17". *Prezident Rossii* [online]. Moskva, 2016 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: <http://kremlin.ru/events/president/news/17919>

И я хочу поблагодарить творческий коллектив за то, что они взялись за эту работу и сделали её, судя по отзывам специалистов, критиков, на очень качественном уровне и очень талантливо. Так это или нет, мы сможем с вами сегодня убедиться.

Давайте скажем им спасибо.“